

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Pedagogiky a psychologie

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor (kombinace): Pedagogika volného času

TELEVIZE A VÝCHOVA
TELEVISION AND EDUCATION

Bakalářská práce: 10-FP-KPP- 30

Autor:

Iva PRAJZLEROVÁ

Podpis:

Adresa:

Rybnice 42

513 01, Semily 1

Vedoucí práce: PaedDr. Jitka Jursová, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
61	0	3	0	26	2+1CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce

V Liberci dne: 15. června 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra pedagogiky a psychologie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

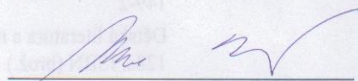
pro (kandidát): Iva Prajzlerová
adresa: Rybnice 42, 513 01 Semily
studijní obor (kombinace): Pedagogika volného času
Název BP: **Televize a výchova**
Název BP v angličtině: **Television and education**
Vedoucí práce: PaedDr. Jitka Jursová, Ph.D.
Konzultant:
Termín odevzdání: Květen 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 25. března 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): IVA PRAJZLEROVÁ

Datum: _____

Podpis: Prajzlerová

Název BP:	TELEVIZE A VÝCHOVA
Vedoucí práce:	PaedDr. Jitka Jursová, Ph.D.
Cíl:	Cílem práce je vymezit úkoly mediální výchovy ve vztahu k nejrozšířenějšímu masově komunikačnímu médium - televizi. Zkoumat roli televize a vliv televizního vysílání v životě dětí. Hledat a výzkumem ověřit možnosti mimoškolních výchovných institucí ve výchově poučeného televizního diváka.
Požadavky:	1. Vyhledat a prostudovat příslušnou literaturu a další zdroje informací. 2. V teoretické části práce analyzovat problematiku televize na mladé lidi. 3. V praktické části provést výzkumné šetření v oblasti vzdělávacích možností televizního vysílání a navrhnout možnosti využívání televize ve výchově.
Metody:	Dotazník pro žáky
Literatura:	PAVELKOVÁ, Isabella. Motivace žáků k učení: perspektivní orientace žáků a časový faktor v žákovské motivaci. 1. vyd. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2002. 248s. ISBN 80-7290-092-7 SAK, Petr a kolektiv. Člověk a vzdělání v informační společnosti. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 209s. ISBN 978-7367-230-0 SMOLÍKOVÁ, Klára. Ovladač je můj! aneb, Jak na média : praktický rádce pro každého, kdo chce mít média v hrsti. 1.vyd. Praha: Albatros, 2006. 110s. ISBN 80-00-01865-9 ŠMÍD, Milan. Média, internet, TV Nova a já. 1.vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2000. 231s. ISBN 80-85866-69-2 ŠEĐOVÁ, Klára. Děti a rodiče před televizí : rodinná socializace dětského televizního diváctví. 1. vyd. Brno: Paido, 2007. 157s. ISBN 978-80-7315-149-2 Dětská literatura a nová média. Praha:Společ. přátel knihy pro mládež, 1989. 128s. ISBN (brož.)

Čestné prohlášení

Název práce: Televize a výchova

Jméno a příjmení autora: Iva Prajzlerová

Osobní číslo: P08000396

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 15. 06. 2011

Iva Prajzlerová

Poděkování

Děkuji vedoucí práce PaedDr. Jitce Jursové, Ph.D. za cenné připomínky a rady a také za čas, který mi věnovala. Děkuji svým rodičům a rovněž Zdence Tiché za jejich pomoc i psychickou podporu při studiu.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá vlivem televizního vysílání při výchově dětí. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části jsou vysvětleny pojmy televize a dítě mladšího školního věku, dále vliv televize na dítě, který může být pozitivní i negativní. Své místo zde zaujímá také mediální výchova, v rámci vzdělávacího programu a v mimoškolním vzdělávání (školní družině).

Praktická část se zaměřuje na využívání televizních pořadů při výchově ve školních družinách. K vybraným a stručně popsaným pořadům jsou navrženy příklady aktivit, které mohou použít vychovatelky, zejména školních družin.

Klíčová slova

masmédia (masově komunikační média), televize, dítě mladšího školního věku, mediální výchova, reklama, násilí, pořad

Resumé

This bachelor thesis is about how television broadcast affects children's education. The study is divided into two parts- theoretical part and practical part.

There are some ideas explained in the theoretical part-such as television and child of early- school age, the influence of television on child, which can be both-positive and negative. Also media education in general education scheme and after-school education (daycare school) are mentioned in this part.

The practical part is focused on the use of television broadcasts in the daycare school education.

There are suggestions of activities for some chosen and briefly described TV shows, which may be useful especially for the tutoress.

Key words

mass media, television, child of early- school age, media education, commercial, violence, TV show

Obsah

1 Úvod.....	9
2 Masově komunikační média.....	10
3 Televize v životě dítěte.....	16
3.1 Dítě mladšího školního věku.....	16
3.2 Vliv televize na dítě.....	18
3.2.1 Riziko, které není vidět.....	19
3.2.2 Agrese a násilí na obrazovce.....	20
3.2.3 Působení televizní reklamy na psychiku dětí.....	22
3.3 Pozitiva televizního působení.....	25
3.3.1 Doporučené užívání televize.....	25
3.3.2 Televize a volný čas.....	26
4 Mediální výchova.....	29
4.1 Mediální gramotnost.....	31
4.2 Mediální výchova v rámcovém vzdělávacím programu.....	32
4.3 Mediální výchova v mimoškolním vzdělávání.....	33
4.3.1 Mediální výchova ve školní družině.....	33
5 Praktická část – televize ve výchově.....	35
5.1 Rozhovory s vychovatelkami ŠD.....	36
5.2 Náměty na aktivity ve ŠD v souvislosti s televizními pořady.....	38
6 Závěr.....	55
7 Použitá literatura.....	56
8 Přílohy.....	59

Seznam použitých zkratek

ČT – Česká televize

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

RVP – Rámcový vzdělávací program

ŠD – školní družina

TV – televize

ZŠ – základní škola

1 Úvod

Televize je už běžnou součástí téměř každé domácnosti. Televizní vysílání má při vývoji osobnosti kladné i negativní účinky. Záleží na vnějších a samozřejmě také na vnitřních činitelích ovlivňujících každého jedince. Mezi nejdůležitější faktory působící na děti od narození, patří bezesporu rodina, do jaké míry se dítěti věnuje a jak tráví volný čas. Nesmím opomenout ani školu a vrstevníky.

Masově komunikačním médiem není pouze televize. Vlivu médií se v dnešní době jen těžko ubráníme, setkáváme se s nimi na ulici, v dopravních prostředcích, ve škole, v zaměstnání apod. Není lehké se v množství informací, která média nabízejí, orientovat a třídit je. Proto je vhodné zavedení mediální výchovy nejen do škol, ale i mimoškolních zařízení.

Cílem teoretické části je vymezit úkoly mediální výchovy (nejen) ve vztahu k televizi. Velkou část věnuji televizi v životě dítěte. Televizi není dobré zakazovat, ale rodiče by měli vědět, na jaké pořady se jejich potomci dívají a jak pořady působí na jejich psychiku.

V praktické části jsem se zaměřila na otázku, zda mimoškolní výchovné instituce mají možnost využívat televizi k výchově a tím přispívat k výchově poučeného televizního diváka. Zaměřila jsem se pouze na školní družiny, prostředí, které je pro mne nejpřínosnější. Zajímá mě, zda vychovatelky využívají pořady vysílané Českou televizí nebo z nich alespoň čerpají podněty k tvůrčím činnostem. Zásadní by zde měla být část věnovaná televizním pořadům České televize, které by se daly vhodně použít ve školních družinách a navržená aktivita inspirovaná daným pořadem.

2 Masově komunikační média

Charakteristiku masmédií stručně vystihl Bohuslav Blažek ve své knize *Tváří v tvář obrazovce*.

„Masová média nejsou ta média, která jsou vnímána masami, ale ta, která lidi v masy proměňují. Nejsou to přitom zdaleka jenom ta běžná jako fotografie, film, rozhlas nebo televize, ale také třeba peníze, reklama nebo škola. Pohled na sociální instituce jakožto média, která svému okolí nepozorovaně vnucují určitou komunikační situaci, nám otevírá prostor svobody vůči nim. Bránit se něčemu totiž můžeme jen tehdy, když víme čemu.“¹

Pojem média je stále více užíván. Lidé o něm píší a mluví v různých významech a souvislostech, objevuje se téměř všude. Za nejrozšířenější masově komunikační média považujeme periodický tisk, televizi, rozhlas a internet. Každý jedinec se v dnešní společnosti setkává s masovými médii (masmédií nebo také veřejnými sdělovacími prostředky), která ho určitým způsobem ovlivňují. Ať už pozitivně nebo negativně. Masmédia plní následující funkce: **interpretační**, která zachází s veřejným míněním. Předkládá lidem, jak mohou posuzovat informace. **Socializační** funkce ukazuje lidem příkladné formy jednání jiných osob a skupin. Příklady jsou v médiích komentovány a objasňovány. Pomáhají pak člověku při vytváření si představ a závěrů o vztazích ve společnosti. Jedinec je informován, jak se má chovat a jednat v dané společnosti a co je naopak nevhodné či dokonce zakázané. **Informační a orientační** funkce sdělují člověku celou řadu informací X dezinformací. Může se jednat o informace sportovní, kulturní, vzdělávací. Poskytuje informace o aktuálním dění, počasí, přírodních katastrofách, hrozícím nebezpečí apod. Funkce **politická** informuje, prostřednictvím komentářů a názorů, politické dění ve státě i v celém světě. Média se svojí činností, sledováním chování politiků a upozorňováním na závadné chování těchto osob, účastní na udržování demokracie. Proto je pro fungování řádné demokracie ve společnosti tak nezbytná existence

1 BLAŽEK, Bohuslav. *Tváří v tvář obrazovce*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. s. 199, Studie; Sv. 10. ISBN 80-85850-11-7. s. 19

nezávislých médií. Jako poslední uvádím funkci **oddechovou/zábavnou**. Jedná se o zábavu všeho druhu, od křížovek a doplňovaček v tisku, přes soutěže či hudbu v rozhlasu, až po televizní seriály, sportovní a jiné zábavné pořady. U některých médií jde o funkci stěžejní.

Fungování, vlivy, obsahy a role médií ve společnosti lze shrnout do několika bodů, jež znázorňují základ mediální výchovy: 1. Svět se v médiích neodráží jako v zrcadle. Než se všechna sdělení a informace dostanou k příjemcům jsou zestručněna, zjednodušena, podřízena a vytržena k určitému účelu, který není na první pohled vždy zřejmý. Nejedná se pouze o obsahy reklamní, ale i zpravodajské. 2. Snaží se příjemce nevnímat jako pasivní masu, ale jako aktivní uživatele jež si volí co si z mediální nabídky vybrat. Některá média však příjemce jako masu vnímají. Svůj obsah uspořádávají tak, aby byl přijatelný pro velké množství lidí. 3. Média jsou považována za sociální instituci svého druhu. Mají svoji historii, svůj systém a svoje daná pravidla fungování (od zákonných norem po nepsané představy o tom, co je správné). 4. Média přispívají k utváření kulturního a politického života. Napomáhají k zaplnění volného času lidí a vytváření životního stylu. 5. Média jsou orientována na ekonomické přežití, proto mají propracované dělení práce. Dá se zde mluvit o dvojím trhu: první je, že divákům, čtenářům a posluchačům prodávají konečné výsledky své práce. Druhý spočívá v tom, že inzerentům prodávají své diváky, čtenáře a posluchače. Důležitou roli zde hrají příjmy z reklamy, proto se jí média do určité míry podřizují.

Podle P. Říčana a D. Pithartové² mezi rysy moderních médií mj. patří přitažlivost. Má-li člověk na výběr mezi knihou nebo jejím filmovým zpracováním, je pravděpodobnější, že se na stejný příběh podívá v televizi či na širokoúhlém plátně, než aby si jej přečetl v knize, popřípadě poslechl v rozhlasu. Méně namáhavé je vnímat děj obrazem a zvukem současně, než pouhým čtením či soustředěným nasloucháním. Dnešní média jsou také mnohem dostupnější. Člověk se z pohodlí domova může „účastnit“ aktuálních událostí, např. v reálném čase sleduje přírodní

2 ŘÍČAN, P.; PITHARTOVÁ, D. *Krotíme obrazovku: Jak vést děti k rozumnému užívání médií*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. s. 62. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-084-7. s. 11

katastrofy nebo sportovní zápasy z jiných států světa, a nemusí obětovat čas ani námahu, a navíc je to skoro zadarmo.

Média jsou již nedílnou součástí života společnosti, každé lidské společenství se snaží o předání maxima informací, proto je orientace v médiích důležitým předpokladem pro život v tomto společenství. Studium médií se zvyšuje schopnost orientace v okolním prostředí.

O každém masově komunikačním médiu by se dala napsat spousta informací, ale v této práci se dále zabývám pouze jedním, a tím je televize.

Televize

Pojem televize je odvozen z řeckého *tele* – daleko a latinského *vize* – vidět. Televize se dá charakterizovat jako sdělovací prostředek, který přenáší zvukové i obrazové informace prostřednictvím rádiových vln měnících se v přijímači na zvuk a obraz. V následujících podkapitolách nastiňuji vývoj televizního vysílání ve světě a u nás.

Historie televizního vysílání ve světě

Na počátku dvacátých let minulého století se objevily první pokusy o přenos pohyblivého obrazu. Za průkopníka je považován britský vědec zabývající se vysokofrekvenční technikou John Logie Baird, narozený roku 1888 ve Skotsku. Intenzivně se zabýval televizní technikou na principu rozkladu obrazu. Roku 1926 předvedl londýnské královské společnosti svůj systém nazvaný “televisor”. Obraz byl snímán fotobuňkou a elektromechanicky rozkládán. Tento přenos obrazů mu tehdy přinesl velké uznání a popularitu. O pouhý měsíc později se Bairdovi podařil pokus, při kterém ukázal bezdrátový přenos obrazu, což přimělo britskou rozhlasovou společnost BBC (British Broadcasting Corporation), aby mu umožnila experimentovat i pomocí její techniky. Od roku 1928 prováděl Baird pokusy

s přenosem jednoduchých barevných obrazů a stereoskopických (prostorových) snímků. Baird zemřel 14. 6. 1946 v Anglii.

Vývoj televize však pokračoval dále. Jedním z vědců, pracujících ve Spojených státech amerických, byl Philo Taylor Fransworth narozený roku 1906 ve státě Utah. Při čtení ho zaujala myšlenka populárně vědeckého pojednání o „elektrických přenosech jednoduchých obrazů na dálku“ natolik, že se sám začal podobným pokusům věnovat. Na počátku svých výzkumů v letech 1923-25 se mu podařilo získat peníze na realizaci svého vylepšeného televizního systému. Brzy světlo světa spatřila jeho elektronická snímací televizní kamera, kterou postupně vylepšoval do podoby, v níž se začala průmyslově vyrábět. Ještě v roce 1936 německá televizní společnost vyráběla kameru na tomto principu s názvem „Olympijská kamera“, neboť první olympiádou, ze které byly uskutečněny přenosy pomocí televize, byla berlínská olympiáda v roce 1936.

První televizní stanice na počátku 30. let vysílaly v rozsahu středovlnného pásma. Pro příjem bylo možné použít běžný rozhlasový přijímač, na jehož výstup (reproduktor) byla přes zesilovač připojena doutnavka. Důležitou mechanickou část tvořil Nipkowův kotouč, který prováděl skládání obrazu z jednotlivých přijatých bodů a řádků. Elektromechanická televize byla dále vylepšována, počet řádků obrazu se zvyšoval. Kvalita obrazu se zlepšovala, ale nové přijímače musely být větší a přesněji zhotovené. Se zvyšováním počtu řádků v televizním obrazu bylo přenášeno bodů tolik, že již nestačil rozhlasový přijímač, a proto bylo nutné přejít na dosud nevyužívané rozsahy nad 30 MHz.

Ve Velké Británii bylo pravidelné vysílání zahájeno 2. listopadu 1936. Druhá světová válka znamenala postupné zastavení televizního vysílání v Němci okupované Francii, v bombardované Anglii a později též v Sovětském svazu. V tehdejším Sovětském svazu bylo těsně před válkou, roku 1939, televizní vysílání přenášeno ze studia v Moskvě šest dnů v týdnu. V roce 1940 zde byl připravován přechod na televizní obraz se 625 řádky.

Po skončení druhé světové války bylo postupně obnovováno televizní

vysílání. Počet pulsů vysílaných za sekundu byl v době vzniku základních norem pro televizní vysílání odvozen od kmitočtu elektrorozvodné sítě. V Evropě se v energetice používal kmitočet 50 Hz. Televizní obraz byl v počátcích televize vysílán synchronně s kmitočtem sítě lokality, ve které pracoval vysílač.

Historie televizního vysílání v ČR

Přijímací televizní aparatura byla předvedena již roku 1935, ale televize oficiálně neexistovala, proto radioamatéři měli možnost poslouchat pouze vysílání německé nebo anglické televize. Po válce se vědci snažili využít německé výzkumné a vývojové středisko “Televid”, určené pro rozvoj televize v malé vesnici Dolní Smržovka u Tanvaldu. Po osvobození tady zůstaly nepoškozené laboratoře a bohaté přístrojové vybavení. Od podzimu 1945 se naši odborníci spolu s odborníky tehdejšího Sovětského svazu zapojili do vývoje televizních zařízení pracujících podle tehdy ještě platné normy (441 obrazových řádků a 25 úplných obrazů za vteřinu). Na začátku prosince roku 1945 byl vývoj náhle přerušen likvidací podniku a odvozem zařízení do Sovětského svazu. To však nebyl důvod, aby zanikl zájem o samostatnou činnost v oboru televize. Postupně byl připraven program pro vývoj televizního zařízení založeného na nové normě (625 řádků). Program přijalo Ministerstvo národní obrany a umožnilo zahájení prací ve Vojenském technickém ústavu (VTÚ) v Praze.

V červnu roku 1948, při XI. Vsesokolském sletu, bylo televizní zařízení přestěhováno do prostoru hlavní tribuny stadionu. Pro sledování sletu byly instalovány tři televizní kamery: na cvičišti, v hledišti a na tribuně. Po Praze bylo uvedeno do chodu 25 přijímačů, jeden byl instalován také v Krkonoších ve vzdálenosti 105 km od vysílače v Praze. Na něm byl kontrolní obraz v překvapivě dobré kvalitě. Před pražskými přijímači se v době konání sletu vystříдалo denně 20-30 tisíc lidí.

Pravidelné televizní vysílání (3 dny v týdnu) u nás bylo zahájeno 1. května 1953 Československou televizí. Ostravské televizní studio zahájilo vysílání

31. 12. 1955, bratislavské 3. 11. 1956, brněnské pak 6. 7. 1961. V září 1961 dosáhl počet televizních uživatelů jednoho milionu, v březnu 1965 dvou milionů, v prosinci 1969 tří milionů a v listopadu 1979 čtyř milionů. V sedmdesátých letech pracovaly již vysílače druhého televizního programu.

Barevné vysílání začalo o dvacet let později než černobílé, roku 1973. Významnou změnou v devadesátých letech 20. století bylo zavedení soukromých televizních stanic. Vysílání se tak rozšířilo o programy TV Nova, Premiéra (v roce 1996 nahrazena Primou) a místními kabelovými televizemi. Se zavedením digitálního vysílání postupně vzniká řada dalších televizních stanic, které nabízejí pestřejší škálu pořadů a přenosů. Zvyšují a zdokonalují se trikové efekty, čímž se zlepšuje celkový vizuální dojem.

V současné době je televize jedním z nejrozšířenějších médií vůbec. Neustále přibývá více a více kanálů, z kterých si můžeme vybírat. Podle výzkumu prováděného v roce 2009 Asociací televizních organizací vlastnilo aspoň jeden televizor více jak 60% domácností. Dva a více televizorů mělo přes 20% domácností. Zhruba jen 2% domácností byly bez televizoru³.

3 Zdroj: ATO - MEDIA RESEARCH, Kontinuální výzkum, údaje jsou vzhledem k jejich dynamickému charakteru z podzimu 2009

3 Televize v životě dítěte

Může rodič nějakým způsobem dítě před sledováním nevhodných pořadů ochránit? Nebo mu dokonce zakázat televizi úplně? Zákaz rozhodně není dobrým způsobem. Děti by si stejně našly cestu, jak se ke sledování dostat, třeba potají. Před kamarády by se znemožnily, protože by se nemohly zapojit do rozhovorů o hrdinech z jejich oblíbených seriálů a pohádek. Rodiče by spíše měli vědět a korigovat to, na co se jejich potomek dívá, popřípadě omezit nadměrný čas strávený před obrazovkou. Zaměřila jsem se především na děti mladšího školního věku, jelikož mi jsou po absolvování všech praxí nejbližší. Právě v mladším školním věku hraje sledování televize důležitou roli.

3.1 Dítě mladšího školního věku

Ve věku od šesti zhruba do deseti až jedenácti let dítě navštěvuje první stupeň základní školy. Je to období, kdy vznikají četné problémy a dochází k důležitým změnám. Podstatná změna v životě dítěte nastává při vstupu do školy. Projevuje se zejména ve způsobu života a sociálních vztazích. Dítě se stane žákem, má daný řád, musí plnit školní povinnosti a nelze je odpustit. Stane se, že to žákovi není příjemné, ale vstupem do školy se přibližuje dospělým, má nakročeno k tomu „být velký“. Dospělí i ostatní žáci k němu přistupují jinak než dříve. Berou na něj zřetel, když vykonává školní povinnosti, má svůj prostor na učební pomůcky. Rodina ho podporuje a chválí za jeho úspěchy. Na školáka jsou postupně kladeny vyšší nároky. Při adekvátním uspořádání výuky, při vhodném emočním prostředí ve školní třídě i v rodině jsou potřeby uspokojeny a žák vše zvládá. Mimo učebních povinností má své místo v životě dítěte hra, která se stává složitější a nebo směřuje k metodicky vedeným zájmovým činnostem.

Podle Čápa a Mareše⁴ působí na žáka, v tomto věku, velmi významně

4 ČÁP, J.; MAREŠ, J.. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2007. s. 655. ISBN 978-80-7367-273-7

sledování televize, filmu, videa, čtení časopisů a knih. Prostřednictvím těchto médií přichází do styku s širším společenským prostředím. Rozšířeno je především sledování televize, filmu a videa, protože není tak náročné na psychiku a její rozvíjení, jako čtení. Sledování příběhu zrakem žáka se do určité míry podobá skutečnosti a žáci ho obtížně odlišují od reality. Oproti tomu je čtení aktivnější formou využívání volného času. Žák musí zpracovat psaný text a převést ho do určitých představ. Rozvíjí tím tak svoji fantazii a myšlení. Knihu je také možno si znovu otevřít, vrátit se k předchozí kapitole, oblíbenému příběhu, emočně ho prožít, lépe mu porozumět. To u jednorázově vysílaných příběhů v televizi není možné. Navíc nelze ovlivnit ani čas vysílání. Z televize, videa, filmu a četby se k žákovi dostává velké množství informací a podnětů k napodobování vzorů. Ne vždy jsou pozitivní, často se jedná o agresivní chování, které – zejména u mužského pohlaví – imponuje jako vzor mužného chování. Pokud žák takové pořady sleduje často nebo pravidelně, může dojít k názoru, že agresivita je běžnou součástí života a že riskantní chování se obejde bez vážnějších následků („nesmrtelní hrdinové“ apod.).

Dětská divácká gramotnost

Schopnost soudného posouzení televizních pořadů vzniká postupně a vede k rozvíjení individuality. Psycholog a dětský poradce Jan-Uwe Rogge⁵ se zabývá tím, jak prožívá pořady v televizi dětský divák. Divácká gramotnost, tj. schopnost dítěte správně vnímat sledovaný pořad, se podle něj rozvíjí v několika „stádiích“. **Třileté až pětileté dítě** vydrží sledovat televizi jen krátkodobě a střídají se u něj intenzivnější fáze s fázemi odklonů a úniku do jiných činností, s věkem ubývají. S věkem naopak stoupá účast na ději, kterou dítě vyjadřuje mimikou, gesty, připomínkami nebo zvoláním. Vnímání filmu zaměřuje na jednotlivosti, které nedokáže spojit do souvislého celku a často do vyprávění přimíchává i svoje vlastní zážitky. **Šestileté až osmileté dítě** se ve vyprávění pokouší o časovou posloupnost

5 ROGGE, Jan-Uwe. *Dětské strachy a úzkosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. s. 211. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-237-8

děje. V tomto věku se již nenechává „převálcovat“ strhujícím dějem. Pokud má ve svém okolí vhodné citové zázemí, použije obranné mechanismy. Dítě pak často nereaguje na okolní prostředí a vnější podněty. Pokud se nechá strhnout dějem, začnou se mu potit ruce, zrychlovat tep a rozšiřovat zorničky. Napětí uvolňuje kousáním do rtů, malými pohyby prstů, tisknutím hračky nebo křečovitými pohyby. Nezbytné jsou reakce snižující zátěž, jako je pomoc dospělých, přesun k jiné činnosti či pohyby uvolňující napětí. Od **devíti nebo deseti let** se rozvíjí schopnost komplexnějšího porozumění filmu. Detaily pro dítě zůstávají důležité, ale je schopno odlišit hlavní děj od vedlejšího. Chlapci začínají skrývat své emocionální zážitky. Dívky se naopak nestydí dávat své city najevo a vyhledávají útočiště u dospělých. Od **11 let** dokáže dítě ve svém vyprávění vystihnout hlavní dějovou linii, zbavenou detailů. Udrží odstup od děje filmů. Vyprávěním filmů – především těch, co má většina zakázané – si dítě utváří své místo v partě. Děti baví, když mohou svými interpretacemi ze zakázaných filmů překvapovat dospělé. Zejména pedagogy provokují vyprávěním drsných scén v jejich blízkosti.

Po poradenské praxi a rozsáhlém výzkumu sestavil Rogge⁶ dramaturgické požadavky dětí na televizní pořady. Lze je shrnout do několika bodů. Za prvé by měla být stanovená přehledná a jasná stavba, kde se nachází předehra, hlavní děj a dohra, která umožňuje uvolnění po předešlém napětí. Druhým požadavkem je přehledný počet postav a jejich postavení v příběhu. Mělo by být jasné, kdo je hlavním hrdinou a kdo patří mezi vedlejší postavy. Dobrý konec je považován za třetí kritérium. Poslední bod je obecně známý, čím více smyslů je zasaženo, tím lépe.

3.2 Vliv televize na dítě

Televize se stala součástí našich životů, zvláště dětí a mládeže. Je neuvěřitelné, že máme stále méně času, a přesto doba strávená před televizní obrazovkou se zvyšuje. V některých rodinách je neustále puštěna, byť slouží jen jako

6 ROGGE, Jan-Uwe. *Dětské strachy a úzkosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. s. 211. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-237-8

obrazová či zvuková kulisa při běžných domácích činnostech. Nejčastějšími argumenty rodičů, kteří svým dětem povolují sledování televizních pořadů v jakékoliv míře, jsou: pořady mohou potomky vzdělávat, zabaví se u nich a nezlobí, nemohou jim uškodit, nemít televizi je extrém nebo se domnívají, že vliv na dětskou psychiku je často přeceňován. Nemůžeme však tvrdit, že je tomu tak ve všech domácnostech, existují i rodiny, kde televizi téměř nezapnou.

Vnímání televize působí jako zdroj zábavy a informací. Mediální odborníci by se dali rozdělit na dva „proudy“: na ty, co tvrdí, že násilné programy mají špatný vliv, a ty, jež říkají, že špatný vliv na dětského diváka neexistuje. Obě skupiny si to dokazují nejrozumnějšími studiemi a výzkumy. Každopádně časté sledování pořadů vede k ochuzení rozumového vývoje dítěte zejména svým vlivem na dětskou hru, která má významnou roli pro vývoj osobnosti u dětí předškolního věku. Díky ní se ocitá v bezpečném světě, kde je vše „jenom jako“. Pokud hru ovlivňují násilné scény z pořadů, je často málo tvořivá, omezena pouze na napodobování násilných prvků a mimiky aktérů nebo vystihuje významově chudý děj.

Symptomy, které televize způsobuje jsou často brány na lehkou váhu, jelikož nejsou vidět, jsou nenápadné, málokdo si na ně stěžuje, chodí kvůli nim k lékaři, nejsou smrtelné.

3.2.1 Riziko, které není vidět

Mnoho lidí si již uvědomuje jisté riziko televize, ale to je zatím vše. Obecně jsou přesvědčeni, že problém spočívá ve volbě programů a nic jiného není potřeba měnit. Televize je zkrátka součástí našich domácností a zatím to také tak zůstane.

Jedním z prvních, kdo se ve své knize zabýval sledováním televize, byla Marie Winnová (*The Plug-In Drug*, 1977). Tvrdila v ní, jak je sledování televize pro děti návykové, jak dětskou generaci mění na nekomunikativní a neaktivní „zombie“ neumějící si hrát a tvořit. Důkazy zjišťovala dlouhými rozhovory s dětmi, rodiči a pedagogy. Srovnávala výzkumy o procesu poznávání, se znalostmi o verbálním

a neverbálním myšlení, o čtení, vlastním pozorováním a zkušeností s televizí. Představila obraz generace dětí, které vyrůstaly bez osvojení si dovedností k tomu, aby se vypořádaly s běžným životem. Děti nevěděly, co s volným časem a neuměly vyřešit sebemenší problém.

Říčan⁷ uvádí zdravotní následky, k jakým může televize přispět. Dlouhodobé vysedávání u obrazovky omezuje pohyb na čerstvém vzduchu, dochází ke křivení páteře, působí negativně na nervový systém, kazí zrak. Hororové scény zvyšují hladinu adrenalinu a mohou narušovat klidný spánek dítěte. V ohrožení jsou také mozkové buňky, které se mohou poškodit dlouhodobým duševním napětím vznikajícím při sledování „akčních“ pořadů. Riziko vidí i u častého mlsání diváků, posléze přejídání pokrmů, ne příliš zdraví prospěšnému.

Televize vede k omezení rozvoje představivosti a fantazie. Stačí sledovat dítě, když pohádku poslouchá (je mu předčítána), a když se na ni dívá v televizi. U poslechu musí dítě aktivovat mozek, aby si dokázalo vybavit popisované postavy a prostředí. Své představy si upřesňuje tím, že se častěji ptá. Zatímco televize obrazy přímo předkládá. Dítě nemusí nad ničím přemýšlet a nic rozvíjet, mozková činnost je nízká.

3.2.2 Agrese a násilí na obrazovce

Mohlo by se zdát, že televizní pořady určené pro děti jsou nevinné, především pro nejmenší diváky, ale zdání klame. Možná se v nich objevuje méně krve a vražd, ale i když se to nezdá, v těchto pořadech je zastoupeno mnoho násilí, jen má o něco „lehčí“ podobu, jako např. nadávky, honičky, rvačky nebo naschvály. Vzhledem k věku diváků se zde vyskytuje škodlivých podnětů až dost. V pořadech pro děti staršího školního věku tvůrci „přitvrzují“.

Jak působí násilí v akčních filmech na duševní vývoj dětí? V roce 1993 dostal

7 ŘÍČAN, P.; PITHARTOVÁ, D. *Krotíme obrazovku* : Jak vést děti k rozumnému užívání médií. 1. vyd. Praha : Portál, 1995. 62 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-084-7.

kongres Spojených států amerických jednoznačnou odpověď od třech předních vědců: „*Děti obojího pohlaví, každého věku, každé rasy, z každé společenské vrstvy, na každém stupni inteligence mohou být nepříznivě ovlivněny sledováním násilných pořadů na obrazovce.*“⁸. Děti rády napodobují, a to platí také v případě obrazovky. Zkouší šikanovat své slabší spolužáky ve škole, jak to viděly v televizi. Nemusí to být vždy jen v napodobování, celkově se oslabuje jejich schopnost soucítění, mají sklony ke krutosti, líbí se jim ničení věcí. Dítě, které ke komunikaci s ostatními vrstevníky používá agresivní vzorce chování, bude jen obtížně navozovat přátelské vztahy ve svém blízkém okolí. Na první pohled bychom se mohli domnívat, že tyto děti mají respekt druhých, ale ve většině případů jsou osamoceny a vidí svět jako zákeřný. Mají pocit, že zde neexistuje pravá láska ani přátelství, proto v něm lze obstát pouze silou.

Souvislost mezi sledováním televize a agresivitou u dětí zkoumal také Adam Suchý⁹. Svůj výzkum prováděl na 80 žácích (40 žáků pátých tříd a 40 žáků osmých tříd) jedné základní školy. Děti žily v rozličných sociálních a ekonomických podmínkách (tento aspekt nebyl brán v potaz). Za hlavní hypotézu považoval, že *existuje souvislost mezi nadměrným sledováním televize a agresivitou u dětí školního věku.*¹⁰ Hypotéza se mu potvrdila, především na skupině 40 žáků z osmých tříd. Žáci, kteří nadměrně sledují televizní vysílání vykazují vyšší agresivní chování.

Málokterého rodiče napadne, že když se s ním dítě dívá na televizi, vnímá pořady ve skutečnosti jinak než on. Pro dospělé možná naivní příběh, pro dítě osobní příběh, v němž se vidí a formuluje jeho jáství. Ani dětské povídky a pohádky se neobejdou bez krutých scén (Mařenka s Jeníčkem strčí zaživa babu do kamen, Červenou Karkulku a babičku sežere vlk atd.). Nemůže se tedy dítě koukat na pohádky? Na tuto otázku najdeme odpověď též v knize Říčana a Pithartové¹¹.

8 ŘÍČAN, P.; PITHARTOVÁ, D. *Krotíme obrazovku* : Jak vést děti k rozumnému užívání médií. 1. vyd. Praha : Portál, 1995. s. 19

9 SUCHÝ, Adam. *Mediální zlo - mýty a realita : souvislost mezi sledováním televize a agresivitou u dětí*. Vyd. 1. V Praze: Triton, 2007. s. 168. Psyché; sv. 49. ISBN 978-80-7254-926-9.

10 SUCHÝ, Adam. *Mediální zlo - mýty a realita : souvislost mezi sledováním televize a agresivitou u dětí*. Vyd. 1. V Praze: Triton, 2007. s. 168. Psyché; sv. 49. ISBN 978-80-7254-926-9. s 87

11 ŘÍČAN, P.; PITHARTOVÁ, D. *Krotíme obrazovku*: Jak vést děti k rozumnému užívání médií. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. s. 62. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-084-7. s. 22

Především záleží na tom, v jakém kontextu je násilí v příběhu zasazeno. Pokud dobro vítězí nad zlem, hraje násilí důležitou funkci a dítě se učí nemít z něj příliš velký strach. Důležitý je i děj. Stále častěji se příběh stává nedůležitým, také pořady pro nejmenší diváky jsou méně smysluplné, jsou to pouze sledy za sebou jdoucích scén (někdo někde, někomu něco dělá, bije ho, honí, něco se rozbíjí ... a je vlastně jedno kdo koho). Nemůže se brát ohled ani na to, že všechny pohádky jsou pro děti vhodné, jen proto, že to jsou *pohádky*. Některé děti jsou tak citlivé, že se při drastické scéně v pohádce mohou rozplakat, a to ji nemusí ani vidět, stačí, když je jen vyprávěna.

Násilí může být zobrazeno implicitně a explicitně. Implicitní je takové zobrazení násilné scény, kde je agresivní jednání pouze naznačeno. Explicitní je takové, kde je agresivní čin přímo předveden. Nejhorší je násilí bez kontextu jak v dramatické fikci, tak ve zpravodajství.

3.2.3 Působení televizní reklamy na psychiku dětí

Člověk zapne televizi a už se na něj valí nespočet reklam na nejrůznější produkty, značky a jiné služby. A co to vlastně reklama je? Jde o jakoukoliv placenou propagaci¹² produktu, společnosti, obchodní značky, služby nebo myšlenky s přesvědčovací, resp. manipulační funkcí. Jejím cílem je zisk a zvýšení prodeje. Reklama se nevymezuje jen na prodej výrobků a služeb, ale prodává vlastně celý životní styl, v jehož prostředí se výrobek vyskytuje. Příjemcům nabízí příběhy, vzory života, které mohou žít a jsou samozřejmě lepší než život, jež nyní prožívají. Reklama ukazuje, že když si člověk daný výrobek či službu koupí, a užívá jich, dosáhne vysněného životního stylu (např. zakoupením „vhodné“ střešní krytiny získá nejen výborný výrobek, ale i rodinný dům pro spokojený život celé rodiny). Pro dosahování svých cílů využívá reklama celou řadu nástrojů. Mezi prostředky přesvědčování patří **opakování** (sloganu, názvu). Člověk si zapamatuje opakovaná

12 Cílené oslovení nakupujícího, k němuž jsou směřované určité informace.

sdělení a má tendenci jim věřit. Dalším prostředkem je **odměna**. Výrobci nabízejí slevy, zvýhodněná balení nebo bezplatné získání zboží. Odměny nemusejí být jen materiálního charakteru, často mají psychologickou povahu (např. rodiče se koupí správného jogurtu stanou pečlivými rodiči a prospějí tak zdraví svého dítěte). **Trest** je opakem odměny. Hrozí zákazníkovi, že pokud si výrobek nekoupí, přihodí se mu nějaká újma. Velice efektivním prostředkem je **apel na sdílené hodnoty**. Objektem reklamy je všeobecně uznávaná hodnota a s ní spojený nabízený výrobek (např. je vhodné se finančně zajistit na stáří, proto využijte penzijního připojištění). **Ztotožnění a nápodoba** poukazuje na postavení příjemce. Člověk se chce přiblížit osobnosti z reklamy, proto si daný výrobek koupí (chce být jako on). **Skupinová identita** – člověk má tendenci patřit do nějaké skupiny a myslí si, že po zakoupení výrobku se stane součástí prezentované skupiny. Reklama nabízí cestu ke **splnění touhy**. Ukáže pohodovou dovolenou s celou rodinou v přírodě mezi kopci a naznačí, že stejný pocit získá člověk koupením a zkonsumováním „správné“ čokolády. Reklama poukazuje na základní lidské **potřeby**, např. provozovatel telekomunikačních služeb upozorňuje na potřebu sociálního kontaktu. Posledním z uváděných prostředků je **provokace**. Vyzývavá informace příjemce vyburcuje k zapamatování značky produktu a k jeho pozdější koupi.¹³ Všechny metody využívají smyslových orgánů spotřebitele a toho, že si spotřebitel reklamní podněty uvědomuje a na základě svého rozumového rozvážení na podněty reaguje zakoupením výrobku.

Televizní reklama se na obrazovce vyskytuje převážně ve formě krátkých vstupů (tzv. spotů). Může mít i jinou podobu, např. v podobě delších přenosů (označováno jako teleshopping) anebo je součástí seriálů a filmů (tzv. product placement). Na tvorbu televizní reklamy je vynaloženo velké úsilí, protože dokáže jednorázově oslovit desetitisíce až miliony diváků. Dále se zaměřím na to, jak TV reklama působí na psychiku dětí.

Reklamy nás doslova obklopují (na ulicích, v dopravních prostředcích, ve

13 BURTON, G.; JIRÁK, J.. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001. s. 391. Studium. ISBN 80-85947-67-6. s. 278-280

škole, v zaměstnání, v tisku, v televizi,...). Televizní reklama má výhodu, že působí multimediálně (zvukem i obrazem), má široké pokrytí, nízké náklady na oslovení jednoho zákazníka a velkou rychlost sdělení (např. oproti tisku). *„Od časů první reklamy zaměřené na děti se mezi odborníky řeší otázky etiky i psychologického dopadu na tuto část populace. Děti i dnes zůstávají jednou z nejslibnějších cílových skupin reklamního trhu a výsledky četných výzkumů, které sledují, zda se stávají obětí reklamy, se mnohdy diametrálně liší.“*¹⁴

U dětí, již od raného věku, lze pozorovat, že tíhnou k věcem, které se objevují v televizních reklamách. Rodiče také vidí, kterých výrobků se v důsledku reklam jejich děti dožadují. Tvůrci dobře vědí, jak mají zapůsobit na dětské diváky. Reklamy obsahují jednoduché a chytivé slogany, které se často rýmují, známé melodie, kreslené a roztomilé postavičky. Autoři by určitě nevkládali do výroby reklamy tolik času a peněz, kdyby byl výsledek neefektivní a nepřinášel by žádný zisk. Agentury, jež se reklamou zabývají, se snaží navodit pocit, že bez daného výrobku (lahodná čokoláda, neporazitelný robot či mp3 přehrávač) se dítě nemůže obejít. Reklama tak má podíl na utváření určitého sociálního postavení. Rodiče bohužel většinou ustoupí a dítěti určitý produkt koupí, i když ho sami pokládají za nevkusný a nepotřebný. Mají však pocit, že dítě o něco ochudí nebo se strachují, aby kvůli tomu nebylo jejich dítě odstrčeno z kolektivu vrstevníků. Děti zhruba do šesti sedmi let nedokáží rozlišit reklamu od televizního pořadu a nechápou, že za ní stojí obchodní zájmy. K uvědomění dochází postupně a smysl reklamy je pochopen zhruba v devíti letech. S pochopením smyslu souvisí i otázka, zda dítě reklamě věří. Děti mladší sedmi let většinou věří všemu, co se v reklamních sloganech tvrdí. S přibývajícím věkem se u některých dětí důvěra oslabuje, postupně chápou cíl reklamního sdělení. Přesto však má spousta dětí k reklamním spotům kladný vztah a to zejména obsahuje-li reklama humorný prvek. Zabránit „útok“ reklamních spotů prostě nelze, proto by rodiče měli dětem pomoci při pochopení významu dané reklamy. Opět se dostáváme k nutnosti sledovat programy v televizi spolu s dětmi, aby pak byli rodiče schopni

14 VAJNEROVÁ, Ivana. *Reklamní slogany jsou dětem bližší než Ladovy říkanky*. Psychologie Dnes. 9.9.2009, 15. ročník, 9. číslo, s. 50-53. ISSN 1212-9607

o viděném mluvit. Psycholog A. Suchý¹⁵ považuje reklamu cílenou na děti (především mladší 12 let) přinejmenším za neetické vydírání a zneužívání nejen dětí, ale i jejich rodičů. Vliv reklamy na děti nelze zcela zobecnit, záleží na mnoha faktorech, jako je např. výchova, sociální postavení a chování v rodině nebo prostředí rodiny.

3.3 Pozitiva televizního působení

Předchozí kapitoly popisovaly víceméně jen negativní stránky sledování televize. Najdeme na sledování televize něco pozitivního? Jak užívat televizi, aby neměla negativní účinky a nebyla hlavní náplní volného času?

3.3.1 Doporučené užívání televize

Televize se stala jednou z forem trávení volného času a možností, jak rozšiřovat vzdělávání. Nejprve je třeba konstatovat, že zřejmě neexistují žádné univerzální rady, které by jasně vymezily, kolik času by mělo dítě či dospívající trávit sledováním televize či filmu. Naopak, existuje celá řada protichůdných a extrémních názorů. Mnoho lidí považuje televizi přímo za nebezpečnou a jsou přesvědčeni, že se člověk v důsledku jejího působení stává hloupější.

Důležité je, aby vliv televize na děti byl především pozitivní. Podstatnou roli zde hrají rodiče, kteří jsou příkladem pro svoje děti. Záleží na tom zda rodiče tráví volný čas sportem, čtením, výlety či pouhým vysedáváním před obrazovkou, pokud sledují televizi, děti vnímají jaké pořady jejich rodiče vyhledávají a přebírají jejich návyky. Rodiče by měli vědět, jaké pořady jejich dítě sleduje. Dobré je, aby se dívali s ním a mohli případně vysvětlit věci, kterým dítě nerozumí. Rodiče by měli podporovat dítě v tom, aby se samo ptalo na to, co vidí. Sami rodiče mohou začít

15 SUCHÝ, Adam. *Mediální zlo - mýty a realita: souvislost mezi sledováním televize a agresivitou u dětí*. Vyd. 1. V Praze: Triton, 2007. s. 168. Psyché; sv. 49. ISBN 978-80-7254-926-9. s. 60

komentovat shlédnuté scény. Např. při sledování pořadů o postižených, sexualitě, zneužívání dětí či rozvodech je na místě diskuse o těchto problémech. Dítě by mělo vědět, že se s podobnými záležitostmi může setkat v běžném životě. Pořad či film můžou také kdykoliv zastavit a zahrát si hru založenou na tom, co právě viděli. Dítě s tím možná zprvu nebude moc souhlasit, protože obrazovka ho dost přitahuje, ale když se ho podaří vtáhnout do hry, bude se mu líbit, že si s ním dospělý hraje a účastní se zábavných činností.

Rodiče mohou ovlivnit také čas strávený před obrazovkou. Ať už tak učiní vyhrazenou dobou, kdy si dítě může televizi zapnout nebo výběrem pořadů, které potomkovi dovolí sledovat. Pokud dítěti přichystáme pestrý program, na televizi si ani nevzpomene. Čím bude mít zkušeností z „reálného“ života více, tím menší bude vliv televize. Rozlišení mezi „skutečným“ a „předstíraným“ světem je pro děti často překvapivé. Pokud si uvědomí, že herci hrají pouze své role, pochopí, že všechno, co dělají, jen „předstírají“. Stejně je tomu u iluzí. Lidé ve skutečnosti nelétají, nesedí v autě, které shoří, neprojdou skrz stěny atd. Proto si to děti nemohou samy vyzkoušet. Pokud se dítěti zakáže nějaký pořad, mělo by vědět proč.

Řada dospělých si stěžuje na nízkou kvalitu televizních pořadů, málokteří se však dívají na dětské pořady a dokáží dětem poradit se správným výběrem. Mnoho dětí má dovoleno sledovat pořady pro dospělé, ale obtížně najdeme rodiče dívající se s dětmi na jejich pořady. Výchova k televizi není pro rodiče vůbec lehkým úkolem. Je na společnosti, aby se pozorněji podívala na kvalitu určitých pořadů, zejména na pořady pro děti a mládež.

3.3.2 Televize a volný čas

Jak už jsem uvedla, na dítě má vliv především v prvních letech života, jak tráví volný čas jeho rodina. Rodina vytváří, nebo má vytvářet, příznivé podmínky: *„hodnotová východiska a motivaci k dosahování životních cílů; takové uspořádání života rodiny, aby dětem poskytovalo dostatek času a vytvářelo podmínky pro*

*spoluúčast na jeho plánování a prožívání; zajištění finančních a hmotných potřeb, zejména individuálního vybavení a placených služeb; informace a podněty pro účast v dalších prostředích mimo rodinu.*¹⁶ V prostředí rodiny se získávají první zkušenosti z aktivit volného času a to především: nápodobou a reprodukcí (sociálním učením, modelováním), uskutečňování společných a individuálních pravidelných zájmových činností dětí v rodině (uměleckých, sportovních, kulturních, přírodovědných, zábavných aj.), citlivým sledováním a cílevědomým reagováním na zájmy, nadání a potřeby dětí.

Po nástupu dítěte do školy, se hry stávají složitější a náročnější jak po stránce psychické (pochopení pravidel), tak po fyzické (obtížnější, výkonnostní). Vyhledávány jsou také metodicky vedené zájmové kroužky (např. v domech dětí). Přihlašování do zájmových činností je zejména na rodičích. Mohou si vybrat od sportovních oddílů, výtvarných činností přes hudební aktivity po jazykové kroužky. Rodiče si však musí dát pozor, aby svého potomka nezahltili nadměrnými požadavky a nechtěli po něm, aby zvládalo až příliš činností najednou. Pokud nejsou děti přetěžovány velkým množstvím zájmových kroužků, mohou je obohacovat, přinášet jim radost ze života a podporovat příznivý vývoj zájmů do budoucího života.

Tématem trávení volného času dětí ve věku od 8 do 12 let se zabýval výzkum prováděný ve Spojených státech amerických, byly při něm srovnány výsledky z roku 1996 a 2006¹⁷. Vyplynulo z něj, že nejvíce času stráví děti před televizí. Podíl v obou letech byl téměř konstantní, kolem 30% z celkového času. V podstatě konstantním byl i poslech hudby, který činil asi 20% a byl druhou nejoblíbenější aktivitou. Poslouchání rozhlasu zůstalo také téměř konstantní, přibližně 8%. Zřetelně narostlo sledování internetu, ze 2% na 8% a hraní počítačových her, z 8% na 13%. Tento nárůst vypovídá o tom, že děti musely omezit jiné činnosti. Snížilo se aktivní sportování z 11% na 8%, pasivní sledování sportu ze 7% na 3% a omezily se umělecké činnosti z 5% na 2%. Komunikace dětí se svými vrstevníky klesla z 10% na 6%. Z výzkumu je patrné, že děti tohoto věku trávili v roce 2006 přijímáním

16 HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. s. 173. ISBN 80-7178-927-5. s.61

17 DEYL, D. *Když rodiče škodí*. Týden. 2007, XIV. ročník, 12. číslo, s. 30-36. ISSN 1210-9940

mediálních sdělení zhruba 75% veškerého svého volného času. Je zřejmé, že nárůstem sledování médií, klesly aktivity sportovní i umělecké a také se snížila interpersonální komunikace s vrstevníky. Nesporné je, že média hrají při výchově dětí významnou roli. Nelze však jednoznačně říci do jaké míry je jejich vliv pozitivní nebo naopak negativní. I proto je nezbytné zavedení a šíření mediální výchovy nejen ve školách.

4 Mediální výchova

Zmínky o vlivu médií¹⁸ na mladé lidi byly zaznamenány již v antickém Řecku. Podle všeho byl prvním, kdo chtěl zavést použití novin do výuky, Jan Ámos Komenský ve druhé třetině 17. století. Považoval je za zdroj aktuálních informací. J. A. Komenský se také jako první pokusil nastínit působení médií¹⁹ ve společnosti. Systematičtější úvahy o mediální výchově však patří až do 20. století. Hlavní impulzy pro její rozvoj v dnešní podobě jsou zaznamenány po 2. světové válce. Čtení novin a rozborů zpráv začaly patřit do výuky mateřského jazyka. Jaký význam měla mediální výchova pro německou společnost, dokládá tradice mediální výchovy jako zvláštního oboru, který prováděl vlastní výzkum médií směřovaný na působení médií na chování a psychiku dětí a mládeže. Rozvíjel metody mediální výchovy. Za další impulz je považována komercializace médií, především televize, v 50. a 60. letech v USA a od sklonku 70. let v Evropě. Výzkumy Američanů v 60. letech 20. století přinesly zjištění, že nastupující generace má potíže odlišit reklamu od zpravodajské informace a oběma sdělením přikládá stejnou váhu. Na školy byl vynaložen nátlak ze strany rodičů, aby obsahem výuky čelily tomuto faktu. V Evropě se mediální výchova vyvíjela pomaleji (kromě Německa). Politické změny roku 1989 zesílily trend ke komercializaci produkce médií. Vznik nových, interaktivních médií navozuje problém úpadku mezilidských vztahů. Rostoucí obavy dávají náměty na zavedení mediální výchovy do škol ve většině zemí světa. Mediální výchovu ve všeobecném vzdělávání lze najít v celé řadě zemí po celém světě.

Média jsou jedním z mnoha vlivů, které utvářejí osobnost člověka a kterým musí čelit. Jedinec by měl vědět, odkud k němu informace přicházejí, jak k nim přistupovat a jak s nimi zacházet. Mediální gramotnost je něco, bez čeho se lidé v dnešní moderní době neobejdou. Důležitá je znalost historie, legislativy, žánrů, specifických jednotlivých médií (televize, tisk, rozhlas, internet), manipulačních technik a reklamy. Do dovedností člověka by měla patřit analýza obsahu médií, např.

18 Jednalo se o varování před dopadem divadla na řeckou mládež.

19 V Labyrintu světa srovnává šířitele zpráv k pištcům, jež vábí lidi na různé melodie.

kritické hodnocení. Mediální výchova obsahuje dvě základní oblasti: vědomostní a dovednostní. Do vědomostní oblasti jsou zařazeny poznatky o roli médií ve společnosti a jejich vývoji. Lze zde najít základní poznatky o chování samotných médií – děti by si samy měly uvědomit „mediální logiku“, která se objevuje v mediálních produktech (předvídatelnost a pravidelnost zpravodajství, orientování na spotřební chování apod.). Přínosem této oblasti by mělo být především to, že si děti uvědomí význam médií pro život ve společnosti, jakou mají média roli v každodenním životě (ovlivňují rytmus dne, předkládají vzory chování, apod) a v historicky vyhrocených okamžicích. Přínosem dovednostní oblasti je, že si žáci svoji vlastní práci uvědomí, za jakých podmínek mediální produkce vzniká, čím ji lze omezit nebo podmínit, jak velkou roli hraje potřeba fungujícího týmu apod.

Před několika lety bylo nutné zavést dopravní výchovu, aby se děti dokázaly orientovat v dopravních situacích. Dnes je potřeba zařadit do školní výuky mediální výchovu, pro orientaci v nepřehledném množství mediálních informací. Podle Pedagogického slovníku se mediální výchova „*snaží orientovat mládež k tomu, aby uměla využívat média pro své sebevzdělávání, ale zároveň aby uměla kriticky filtrovat prezentované informace a byla rezistentní²⁰ vůči negativním vlivům médií...*“²¹ U médií je tedy nutná nejen orientace a chápání, ale také obrana.

V následující tabulce jsou přehledně uvedeny některé z dovedností, které by dítě mělo ovládat.

20 Odolná

21 PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. [i.e. Vyd. 5.]. Praha: Portál, 2008. s. 322. ISBN 978-80-7367-416-8. s. 119

Kompetence dítěte:

- *Dítě rozumí, že obsahy, které na sebe v médiích berou podobu „obrazů reálného světa (a to např. i ve zpravodajství), jsou konstrukce a nejsou prostým obrazem reálného světa.*
- *Dítě bere v úvahu, že všechna mediální sdělení jsou zjednodušena, zestručněna, vytríděna a podřízena určitému účelu, a s tím vědomím k nim přistupuje.*
- *Uvědomuje si, že jako příjemce nemá být pasivní, ale aktivní uživatel.*
- *Ví, že sdělení mají svůj účel, který není vždy zřejmý na první pohled.*
- *Informace v médiích si ověřuje.*
- *Uvědomuje si, že média nabízejí nejrůznější typy obsahů, které mají tendenci se opakovat a vytvářet vlastní jazyk.*
- *Ví, že média jsou výrobní podniky řídicí se ekonomickými zákonitostmi.*
- *Z nabízených pořadů je nutné si vybírat.*
- *Vlastní smyslový zážitek z pobytu v přírodě, hry s kamarády je lepší než sezení před obrazovkou.*

Text 1: HÁJEK, Bedřich. Televize a děti ve školní družině. Informatorium : Časopis pro výchovu a vzdělání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD. Prosinec 2004, XI, 10, s. 14-15. Dostupný také z WWW: <www.portal.cz/info>. ISSN 1210-7506

4.1 Mediální gramotnost

Obecně bývá mediální gramotností definována jako série komunikačních kompetencí, které zahrnují schopnost vyhledávat, analyzovat, hodnotit a dále předávat informace v nejrůznějších formátech. To znamená, že nezáleží na tom, jestli se jedná o informace v elektronické, digitální či tištěné podobě a zda jsou získávány z novin, rozhlasu, televize nebo internetu.

Rozlišit lze dva rozměry mediální gramotnosti. *Znalostní* rozměr tvoří poznatky, jež umožňují využití potenciálu médií jako zdroje informací, kvalitní zábavy a také aktivního vyplnění volného času. Ale stejné poznatky zajišťují i kritický odstup od médií. *Dovednostní* složka se soustředí na získávání a rozvoj praktických dovedností při práci s médii. Povzbuzuje aktivní, nezávislé

a sebevědomé zapojení člověka do mediální komunikace, jak v roli příjemce, tak v roli tvůrce mediálního sdělení.²²

Jedná se tedy o gramotnost, která obsahuje hlavní znalosti nejen o fungování médií, roli médií ve společnosti, ale také o základních mediálních produktech. Důležitá je zejména schopnost rozeznat typ sdělení, zvážit, zda je věrohodné či nikoliv, posoudit jeho záměr (i skrytý), případně ho využít ve vlastní prospěch. Mediálně gramotný člověk je schopen maximálně využívat dostupná média pro své vzdělání, osobní rozvoj a uspokojení potřeb.

Spontánní osvojení si mediální gramotnosti je prakticky nemožné. Pro získání poznatků je nutný systém a jeho ověřování, proto je v dnešní době mediální problematika součástí kurikul všeobecného vzdělávání ve všech zemích, jež jsou ve stavu mediálního zahlcení.

4.2 Mediální výchova v rámcovém vzdělávacím programu

Mediální gramotnost získává člověk díky mediální výchově, která je buď vyučována jako samostatný předmět nebo je součástí jiných předmětů (občanské výchovy, mateřského jazyka apod.). Oba přístupy lze kombinovat. Právě tím, že se mediální výchova integrovala do dalších vzdělávacích oborů, se stala součástí Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy a gymnázia. Smyslem průřezových témat je, že naznačují společná místa (náměty, činnosti, okruhy) ve výchově a vzdělávání žáků, která jsou vhodná pro vytváření obecnějších postojů žáků k sobě samým, k ostatním lidem, přírodě, praktickému životu.

RVP předepisuje dvě formy postupů: „1. **kritickou interpretací** reálně existujících médií (*receptivní postup*), 2. vlastní **mediální produkci**, například ve školním časopise či rozhlase (*produktivní postup*).“²³ Je také možné oba postupy

22 MIČIENKA, M.; JIRÁK, J. *Základy mediální výchovy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. s. 295. ISBN 978-80-7367-315-4. s. 9

23 MIČIENKA, M.; JIRÁK, J. *Základy mediální výchovy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. s. 295. ISBN 978-80-7367-315-4. s. 12

prolínat a vzájemně doplňovat.

Receptivní činnosti nakládají především s projevy stávající masově mediální produkce. Patří sem například aktivity jako je kritické poslouchání, pozorování a čtení mediálních informací; interpretace vztahu mediálních sdělení a reality; zkoumání stavby mediálních sdělení; chápání autora mediálních informací; sledování fungování a vlivu médií.

Produktivní činnosti se zaměřují na vytváření méně složitých sdělení určených pro média a sestavování vlastní mediální tvorby. Patří sem například organizace práce ve školním rozhlasu, časopise, internetové stránce, blogu²⁴; upravování příspěvků druhých; zpracovávání vlastních příspěvků nebo představování školního média před školní veřejností a mimo školu²⁵.

4.3 Mediální výchova v mimoškolním vzdělávání

O působení médií na člověka již není pochyb, a právě proto je důležité, aby nejen rodiče, ale také vychovatelé nepodceňovali význam hromadně sdělovacích prostředků v procesu výchovy a mimoškolního vzdělávání. Zejména vychovatelé mají zodpovědnost za vychovávání nového pokolení. Jsou tedy povinni dbát o formování zralé osobnosti dítěte.

4.3.1 Mediální výchova ve školní družině

Ve školních družinách zatím není internet tolik rozšířen, aby se dalo mluvit o závislosti. Stejně je tomu i u počítačových her s agresivním zaměřením. Jak ale vnímat televizi jako náplň trávení volného času dětí?

Vychovatelkám ve školní družině se stává, že když se žáků zeptají, co dělali

²⁴ Webová aplikace obsahující příspěvky většinou jednoho editora na jedné webové stránce.

²⁵ MIČIENKA, M.; JIRÁK, J. *Základy mediální výchovy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. s. 295. ISBN 978-80-7367-315-4. s. 12

o víkendu, dozvědí se, co viděly v televizi. Rozhovory mezi žáky se často týkají televizních pořadů, sdělují si, co kdo viděl, co se tam stalo, který hrdina co udělal apod. Nadneseně by se dalo říci, že již i žáci vnímají svět prostřednictvím toho, co viděli na televizní obrazovce. Někteří psychologové ji označují jako třetí babičku, která žáky vychovává.

Vychovatel by měl být schopný si věcně o pořadech povídat a snažit se navodit kriticky-analytický přístup. Cílem rozhodně není, aby se sledování televize stalo obsahem výchovně vzdělávací práce ve školní družině, ale je efektivní se žáky mluvit o tom, co viděli doma v televizi. Úkolem mediální výchovy by mělo být vybudování souhrnu dovedností, jež podporují schopnost žáka využívat, analyzovat, vyhodnotit a umět znovu využít informace z médií.

Shrnutí

Televize je nejrozšířenějším masově komunikačním médiem, proto by se mělo vědět, jaký vliv má na lidskou psychiku. Práce se zabývá negativní stránkou televizního vysílání, jako je agrese či zdravotní problémy, které působí na dětský vývoj. Je zde uvedeno, jak ji správně užívat, jaké pořady jsou pro žáky vhodné a jak televizní vysílání využít, aby mělo pozitivní účinky, ne jen negativní.

Mediální výchova ve školách i v mimoškolních organizacích napomáhá žákům k uvědomění si významu médií pro život ve společnosti. Je důležité, aby jedinec byl schopen se orientovat v nepřehledném množství informací, která média nabízejí, aby je uměl využívat ke svému vzdělávání a také aby je dokázal kriticky hodnotit a třídit.

5 Praktická část – televize ve výchově

Cílem praktické části je pomocí průzkumu zjistit, zda se vychovatelky inspiroují některými pořady pro děti a mládež nabízenými ČT nebo zda je jakkoli jinak využívají při výchově ve ŠD. Klíčovou částí jsou praktické návrhy aktivit k vybraným televizním pořadům, které by se daly využít při výchově, zejména ve ŠD.

Na úvod uvádím něco málo o ČT.

Česká televize

Je jedinou českou veřejnoprávní televizní stanicí. Své vysílání poskytuje celoplošně na území ČR a může být zrušena pouze změnou zákona, zákon o *České televizi jako televizi veřejné služby*. Vysílá dva celoplošné programy: ČT 1, charakterizovaný jako „rodinný program“, svou širokou škálou pořadů – zábavné, publicistické, dramatické, zpravodajské – oslovuje většinové publikum a ČT 2, program, jež je zaměřen na dokumentární tvorbu – původní i převzatou, pořady zaměřené na hudební tvorbu, na problematiku národnostních menšin. A dva digitální programy: ČT 4, sportovní program, který upřednostňuje zejména český sport a zahraniční soutěže, jichž se účastní čeští sportovci a ČT 24, zpravodajský program poskytující seriózní a nejobsáhlejší zpravodajství v ČR, doplněný o informace z ekonomiky, politiky, regionů, kultury, Evropské unie.

Česká televize má své Centrum dětských a vzdělávacích pořadů. Jeho úkolem je *„vytvářet vzdělávací pořady v různých žánrech, koordinovat pořady se vzdělávacími prvky ve všech programových útvarech České televize a zajišťovat tak významným způsobem zákonem stanovenou povinnost České televize poskytovat službu veřejnosti.“*²⁶ Programy centra by měly přinášet nové poznatky, informace

26 Česká televize [online]. 2011 [cit. 2011-04-28]. Co chceme? - Centrum dětských a vzdělávacích pořadů. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/lide/vyvoj-programu-a-programovych-formatu/centrum-detskyh-a-vzdelavacich-poradu/co-chceme/>>

a vysvětlení. Pravdivé, zajímavé a v souvislostech podávané informace pomáhají v získávání dovedností nejen dětem, ale i dospělým. Centrum realizuje pořady ve vlastní výrobě, ale má i společné a zakázkové smlouvy s českými a zahraničními producenty. Nabízí celou řadu pořadů, které řadí do pěti „skupin“: Zábavná škola pro mladší děti (př. Vzduchoplavec Kráčmera), Zábavná škola pro starší děti (př. Kapitoly o havěti), Brána poznání (př. Jak (se) dobře digitálně naladit), Pořady v dalších vysílacích oknech (př. Rodina a já) a Jazykové kurzy – pro děti a mládež, pro dospělé (př. Angličtina).

5.1 Rozhovory s vychovatelkami ŠD

Podařilo se mi oslovit 18 vychovatelek ŠD z Libereckého kraje (Loukov, Osečná, Plavy, Liberec).

Cíle rozhovorů:

C1: Zjistit, jaká je znalost televizních pořadů pro děti a mládež mezi vychovatelkami ŠD.

C2: Do jaké míry (jestli vůbec) jsou televizní pořady využívány při výchově v ŠD.

Položila jsem čtyři otázky, případně jsem je doplnila o další, když bylo třeba upřesnit odpověď.

• „Znáte pořady určené dětem a žákům, které vysílá Česká televize? Jaké konkrétně?“

Na první část otázky odpověděly všechny vychovatelky kladně. Mezi nejčastěji uváděné pořady patřily: Kouzelná školka, Večerníček, Bludiště a Studio kamarád. Dalšími jmenovanými byly: Planeta YÓ, Za školou, Zprávičky. Pouze jedna vychovatelka uvedla ještě pořady Evropské pexeso a Šikulové. Za zmínku stojí vyjádření čtyř vychovatelek, které si vzpomněly pouze na Večerníček.

Komentář: Znalost velkého množství pořadů jistě není pro vychovatelku nezbytná, ale pracuje-li s dětmi měla by mít přehled, jaké pořady TV nabízí.

• „Inspirujete se/využíváte některý z pořadů při výchově žáků ve školní družině?“

Zhruba 90% respondentek žádný z pořadů nikdy nepoužilo při výchově ve ŠD.

Komentář: Otázka souvisí s předchozí. Pořady, které vychovatelky většinou uváděly, nejsou nejvhodnějšími pro použití ve ŠD.

• „Pokud ANO, uveďte jaký pořad jste využila, popř. jakou aktivitu jste s žáky na základě pořadu vyzkoušela.“

Pouze dvě vychovatelky (cca 10%) se inspirovaly z televizního vysílání. Jedna, po shlédnutí pořadu Šikulové, vyráběla s žáky přívěšek na klíče. Druhá pustila žákům kreslenou pohádku Krteček (Večerníček) a na základě příběhu s nimi vyráběla papírového krtečka. Inspirovala se také hrami z Bludiště, ale použila je na táboře, ne v družině.

Komentář: Dvě vychovatelky z 18 představují velmi nízký podíl, navíc využily k tvoření pouze dva pořady.

• „Pokud NE, proč?“

Cca 70% respondentek své NE odůvodnilo tím, že pořady dávají, v nevhodnou dobu, proto je nemohou sledovat, nemají dostatek času (nejrůznější kroužky) nebo jim nepřišel žádný vhodný k využití. Další z dotázaných uvedly, že: pořady jsou spíše pro předškolní děti, nemají k dispozici příslušnou techniku (video, pc, televizi) nebo mají omezený materiál (nedostatek financí, např. na nákup výtvarných potřeb).

Komentář: Doba vysílání určitě není překážkou, velkou část z odvysílaných pořadů

lze najít na webových stránkách České televize (www.ceskatelevize.cz). Jiné činnosti (zájmové kroužky) do volnočasového vzdělávání žáků bezesporu patří, ale měla by tam patřit také mediální výchova.

Vyhodnocení cílů:

C1: Zjistit, jaká je znalost televizních pořadů pro děti a mládež mezi vychovatelkami ŠD.

Nabídka televizních pořadů České televize pro děti a mládež je široká a různorodá. Avšak vychovatelky jich zmínily opravdu jen velmi malou část. Zhruba 70% z dotázaných navíc dlouze přemýšlelo a vzpomínalo, o jaké pořady vůbec jde. Cca 10% respondentek jmenovalo pořady, které už se více jak rok nevysílají (Kostičky, AZ-kvíz Junior). Podle odpovědí je znalost televizních pořadů pro děti a mládež velmi nízká.

C2: Do jaké míry (jestli vůbec) jsou televizní pořady využívány při výchově v ŠD.

Vzhledem k odpovědím se nedá říct, že by vychovatelky pořady při výchově používaly nebo z nich braly alespoň náměty.

5.2 Náměty na aktivity ve ŠD v souvislosti s televizními pořady

Po vlastní „analýze“ vysílání ČT uvádím přehled několika pořadů, které by mohly sloužit jako náměty k činnostem zejména ve školních družinách, ale nejen tam.

BIMBULI

Cyklus pro předškoláky.

Vysíláno: sobota (cca 12min)

„Byla jednou jedna malá holčička Adélka, kterou zavřeli do pokoje bez dětí a neměla si s kým hrát a povídat. Měla u sebe jen své plyšové kamarády – kravičku Bůču, slona Pupína a žirafku Blážu. Adélka se hrozně nudila, protože byla nemocná a ležela v nemocnici, a tak se rozhodla, že svoje plyšáky naučí, jak se dělá duha...“²⁷

Inspirováno životním příběhem Romany Andělové (grafička a výtvarnice), která jako dítě strávila dlouho dobu v nemocnici s diagnózou akutní leukémie. Na oddělení dětské hematologie si postupně stvořila svůj pohádkový svět Krkounů a planety Bimbuli, který jí pomohl přežít a dál ji provází v životě. Příběh najdeme sepsaný také v pohádkové knížce *Krkouni aneb dobrodružství na planetě Bimbuli*. Pořad uvádějí děti, kterým pomáhají kreslené postavičky, především Bůča, Pupíno a Bláža.

Aktivita: **Sloní odpoledne** (2. díl, vysílaný 16. 4. 2011)

Prostředí: herna ŠD, hřiště

Výchovný cíl: rozvoj znalostí, tvořivosti, pohybových dovedností

Pomůcky: plyšový slon, čtvrtky A4, štětce, vodové/temperové barvy, brčka, tuš/ fixy, šátky

Ve ŠD se uspořádá sloní odpoledne. Do třídy/herny přinese vychovatelka plyšového slona, kterého představí jako jejich nového kamaráda Pupína, a zeptá se žáků co všechno vědí o slonech (co jedí, k čemu jim slouží chobot, kde žijí,...). Po diskusi jim pustí záznam z dílu Slon Pupíno, kde se dozví zajímavé informace o slonech. Poté si zkusí, jaké to je mít chobot: každý z žáků dostane čtvrtku, štětec, brčko a vodové barvy. Štětcem namalují vždy puntík jedné barvy (musí být opravdu vodový) a pomocí brčka (jako chobotu) se ho snaží rozfoukat do všech stran. Pokračují v dalších puntících. Po zaschnutí můžou žáci vzniklé tvary obtáhnout tuší nebo fixou. Nakonec všichni společně hádají, komu se co podařilo „vyfoukat“ (předmět,

²⁷ Česká televize [online]. 2011 [cit. 2011-04-28]. Bimbuli. Dostupné WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10319915438-bimbuli/>

zvíře, ...). Místo vodovek lze použít také tuš různých barev. Po uklizení herny se vychovatelka spolu s žáky vydá na hřiště/školní pozemek, kde si zahrají hru se sloním ocáskem. Žáci (nejméně 6) se chytanou za pas, poslední si dozadu za kalhoty zastrčí šátek jako ocásek a první se ho snaží dohonit. Když mu ocásek strhne, zastrčí si ho za kalhoty on a jde se chytit na konec, tím se žáci prostřídají. Před odchodem domů naučí vychovatelka žáky básničku nebo písničku o slonovi. Může využít písničku z pořadu nebo vyhledat jinou.

Př. básničky: **Hravý slon**

*„Přiběhl k nám slon,
hlas měl jako zvon.
Ušima nám zamával,
chobotem nás svolával.
Pojďte děti, pojd'te sem!
Na něco si zahrajem.
S dětmi já si hraju rád,
postavíme z písku hrad.
Zahrajem si kuličky,
já velkou, vy maličký.
Musím ale pozor dát,
abych důlek nerozšlápl.“²⁸*

28 VYSOKÁ, Dagmar. Dětské stránky [online]. 2010-3-11 [cit. 2011-04-28]. Hravý slon. Dostupné z WWW: <http://www.detskestranky.cz/clanek/1799-hravy_slon.htm>

DĚTI, POZOR

Dokumentární cyklus o dětském strachu a násilí

Vysíláno: čtvrtek (cca 12min)

Příběhy, které se opravdu staly, jen jsou zfilmovány s fiktivními herci. Zdánlivě neškodné „lumpárny“ můžou mít hlubší charakter a porušovat zákon.

Aktivita: **Varování před násilím a zločiny dětí** (všechny díly)

Pořad je určen spíše pro náctileté, proto ho lze zařadit např. i do rodinné výchovy na druhém stupni ZŠ. Vyučující si vybere téma, které chce s žáky probrat, šikana, drogy, útěk z domu, krádež, znásilnění atd. Dokument pustí na úvod hodiny – přiblížení k tématu. Poté vyloží danou problematiku a diskutuje s žáky.

Hlavní téma: lež, závist

Prostředí: herna ŠD

Výchovný cíl: zabránit výskytu lži a závisti mezi žáky

Pomůcky: šátek, brýle, papíry, tužky, košík

Pořad inspiruje k zamyšlení se nad tím, jak předcházet negativním vlivům v oblasti sociálních vztahů již u dětí mladšího školního věku. U nich jde, na první pohled, o neškodné šarvátky, které však mohou postupem času přerůst až ve výše uvedené protizákonné činy. Vychovatelka může využít dramatické hry aplikované na pohádkovém příběhu Ptačí odměna z pohádkové knížky Strom pohádek²⁹.

Dramatická hra:

Převyprávěná (zkrácená) pohádka slouží vychovatelce k ujasnění hlavní dějové linie. Předpokladem je, že žáci příběh neznají. Celá pohádka viz příloha č. 1.

► Žil byl dědeček a babka. V chaloupce s nimi žil ještě ptáček v kleci, kterého měl děda moc rád. Jednou musel dědeček odejít do města a babka zůstala doma s ptáčkem. Byla zlá a nedala ptáčkovi vodu ani zrní. Misku se zrním měla položenou

²⁹ STANOVSKÝ, V.; VLADISLAV, J. *Strom pohádek*. 3. upr. vyd. v Albatrosu, Vyd. 1. v Knižním klubu. Praha: Albatros: Knižní klub, 1999. s. 215. ISBN 80-00-00750-9. s. 128

na stole, daleko od ptáčka. Ten měl už takový hlad, že se prokloval klecí a doletěl k misce. Když ho babka uviděla, rozzlobila se a ptáčka vyhnala z domu. Večer se vrátil děda a ptal se, kde je jeho ptáček, babka zalhala, že uletěl. Děda byl velmi smutný, že už mu nikdo nezpívá, a proto se rozhodl, že půjde ptáčka hledat. Chodil, bloudil, hledal, ... až konečně ptáčka našel. Řekl mu, jak se mu stýská a ať se vrátí domů. Ptáček dědu rád viděl, ale domů se vrátit nechtěl, kvůli babce. Za odměnu, jak na něj byl děda hodný, ho chtěl obdarovat, dal mu vybrat ze dvou košů. Děda nic nechtěl, ale nakonec si vybral menší košík. Doma zjistil, že je plný zlata a stříbra. Lakomá a závistivá babka dědkovi vynadala, proč si nevzal větší koš, a sama se rozhodla, že ptáčka najde a přinese koš sama. Ptáček jí ho dal, ale když odkryla poklop, začali na ni vylézat hadi, babka se lekla a dala se na útěk, utíkala, utíkala a utíká až dodnes.

► Žáci se posadí do půlkruhu a vychovatelka začne vyprávět/číst začátek pohádky, důležité je poukázat na babku, že byla zlá. Přestane vyprávět (po tom, co babka vyžene ptáčka), postaví židli do čela (= *horká židle*), sedne si na ni jako babka (uváže si šátek/vezme si brýle) a žáci mají za úkol zjistit (pomocí otázek), proč babka neměla ptáčka ráda. Poté začne opět vyprávět příběh až do té části, kdy se děda vrátí domů a babka mu zalže o tom, že ptáček ulétl sám. Žáci se rozdělí do dvojic (= *rozhovory ve dvojicích*), jeden je babka, druhý děda. Děda se ptá babky, kde je ptáček a babka lže. Po chvíli rozhovory zastaví a postupně se dědy(ů) ptá, co jim babka napovídala – žáci dotváří příběh, jak by mohl pokračovat. Opět se vrátí k původnímu příběhu: dědeček jde ptáčka hledat do lesa. Žáci se zvednou a vytvoří les (= *alej*), kudy bude děda (buď jeden z žáků nebo vychovatelka) procházet, stromy mu budou říkat, jaká babka je, co ptáčkovi provedla apod. Následuje vyprávění pohádkového příběhu až k tomu, proč děda nevzal větší koš. *Horká židle* – co babka říká dědečkovi. Vyprávění, jak ptáček odmění babku a co na babku čekalo v koši. Každý žák napíše na lísteček, co mohlo na babku čekat ve velkém koši (co by si zasloužila). Lístečky hodí do připraveného košíčku, vychovatelka všechny přečte a nakonec dovypráví, jak to bylo v původní pohádce.

►Následuje reflexe (např. Jaké z příběhu plyne ponaučení?) Je na každé vychovatelce, jak si příběh upraví, co do něho přidá apod.

EVROPSKÉ PEXESO

Cyklus o jednotlivých státech Evropské unie.

Vysíláno: pátek (cca 3 min)

Každý z animovaných dílů je věnován jednomu státu EU a uvádějí ho dva dětské hlasy (Dorotka a Matouš). Na začátku hádají, o jaké zemi si budou povídat, a poté ji zábavným způsobem představí.

Aktivita: **Státy Evropské unie** (všechny díly)

Prostředí: herna ŠD

Výchovný cíl: rozvoj znalostí, tvořivosti, spolupráce

Pomůcky: čtvrtky A4, pastelky/vodové nebo temperové barvy, balicí papír, lepicí páska/sešívačka

Každý týden představí vychovatelka žákům jeden stát Evropské unie. Nejprve vysvětlí co EU znamená, spolu s žáky vytvoří mapu Evropy – její obrys, a vyvěsí jej ve třídě/herně. Na mapě si každý týden žáci vybarví stát, o kterém si povídali. Vychovatelka žákům pustí krátký pořad (jeden z dílů Evropského pexesa) a volně na něj naváže. Zeptá se, zda někdo v dané zemi už byl, popř. co tam viděl. Společně s žáky shrne, co viděli na videu, doplní další typické pokrmy, pití, zvyky a zvláštnosti. Poté rozdělí žáky do skupinek (po třech, čtyřech), každé dá čtvrtku A4 a jedna bude mít za úkol vyrobit název státu, druhá nakreslit vlajku, třetí pokrmy, další zvířata, která tam žijí apod. Název s jednotlivými obrázky společně připevní na dlouhý pruh balicího papíru a pověsí ve třídě. Než budou hovořit o dalším státě, ještě společně zopakují a plakát sundají, aby si udělali místo na další.

KAPITOLKY O HAVĚTI

Populárně přírodovědný cyklus dokumentů nejen pro děti.

Vysíláno: v současné době se nevysílá (cca 12min)

Každý díl nám rozšíří znalosti o nejznámějším hmyzu naší přírody a vyvrátí nepravdivě zažitá mýty, kvůli nimž vnímáme hmyz pouze jako obtížnou havěť. Všechny díly najdeme na internetových stránkách České televize, kde je každý hmyz krátce charakterizován, a najdeme zde i přehledně sepsané informace o výskytu, potravě, délce života, predátorech apod.

Aktivita: **Hmyz kolem nás** (všechny díly)

Vždy jeden den v týdnu se vychovatelka bude věnovat jednomu druhu hmyzu. Celkem má k dispozici deset dílů, proto se aktivitě může věnovat po dobu 10 týdnů. Pustí žákům díl k vybranému hmyzu a na základě shlédnutí o něm s žáky diskutuje. Nakonec si hmyz namalují, nebo vyrobí, popř. si zahrají hru, kterou vychovatelka na „havěť“ zarámuje. Příklad uvedu na MOTÝLOVI (vysílaný 19. 2. 2011)

„Nitě malují motýla“ (výtvarná činnost)

Prostředí: herna ŠD

Výchovný cíl: rozvoj tvořivosti

Pomůcky: čtvrtky A4, nitě/slabší provázky/vlny, barvy (vodové, temperové), štětce

Postup: žáci přehnou čtvrtku přesně v polovině, obkreslí šablonu motýla (jeho polovinu), vystříhnou a otevřou. Nit namočí do barvy, položí do jednoho místa na čtvrtku a zavřou ji. Poté drží v jedné ruce konec provázku, druhou rukou tlačí na přeložený papír (v místě, kde je smotaný provázek) a nit vytahují. Čím více budou papír držet, tím jim bude nit při vytahování lépe

Obrázek 1: Motýl

„malovat“. Tento postup opakují u dalších barev, dokud nebudou s výsledkem

spokojeni. Nakonec rozevrou motýla a vybarví mu štětcem tělíčko.

„Motýlci na louce“ (pohybová hra na rozehrání, spolupráci)

Prostředí: venku (na louce/hřiště), uvnitř (větší místnost)

Výchovný cíl: rozvoj motoriky a pohybových schopností, spolupráce

Pomůcky: brčka, kelímky, barevné kousky papíru

Počet hráčů: 8 až 20

Popis: každý hráč si vybere jedno brčko – tím se rozdělí do čtyřech týmů (počet brček podle hráčů, ve čtyřech barvách). Brčko slouží každému hráči jako sosáček. Každé družstvo má jeden kelímek. V každém z týmu se utvoří dvojice, ty se chytí za ruce. Po odstartování si vždy jedna dvojice, z každého družstva, vezme kelímek a doskáče (po vnějších nohou) k barevným papírkům (pyl z kytíček), pomocí sosáčků nasaje každý (pouze) jeden papírek své barvy a dají jej do kelímku. Papírků se lze dotýkat pouze brčkem. Zpět dvojice běží (po obou nohách) a předá kelímek další dvojici ze svého družstva, která skáče pro další papírky. Po celou dobu se dvojice nesmí rozpojit, ani při nasávání pylu (postaví se již na obě nohy). Vítězí to družstvo, které nejrychleji vysaje všechny papírky (pyl) své barvy.

Variace: lze měnit způsob, jak se dostat k papírkům: různé překážky, obyčejný běh, běh pozadu. Záleží na počtu hráčů: možno běhat i samostatně.

KOUZELNÁ ŠKOLKA

Pohádky a povídání pro nejmenší.

Vysíláno: pondělí až pátek (cca 28min)

Jde o dětský pořad, který je srozumitelný malým dětem (3-6 let). Moderátoři, Michal Nesvadba a Majda Reifová, chtějí děti především zaujmout, povídat si o světě, seznamovat je s etickými hodnotami a pomocí her rozvíjet jejich tvořivost a fantazii.

Díky pořadu se děti mohou naučit: malovat nebo vyrábět něco hezkého, základy pantomimy, zazpívat písničku. Kromě moderátorů se v pořadu objevuje babička Jana (Jana Hlaváčová), děda Petr, (Petr Brukner), prateta Alžběta (Jitka Molavcová) a hlavně skřítkové ze země Fanfárie, František a Fanyňka. Zhruba půlhodinové vysílání doplňují dvě až tři pohádky, českého i zahraničního původu. Díly se bohužel nedají najít na stránkách české televize, je proto nutné si je popř. nahrát.

Aktivita: **Náměty** (všechny díly)

V jednotlivých dílech se dají najít náměty na malování, vyrábění, hry apod.

MOUDRONOS

Moudra a legrácky klauna s modrým nosem.

Vysíláno: v současnosti se nevysílá (cca 17min)

Volné pokračování pořadu Kostičky, který byl určen předškolním dětem. Moudronos je pro malé školáky. Klaun s modrým nosem je takovým malým cestovatelem, který se všude rád podívá, má chuť hledat a objevovat nové věci, vše hravým způsobem. Jednotlivé díly lze najít ve videoarchivu na internetových stránkách České televize (www.ceskatelevize.cz).

Aktivita: **Kdo je hrdina** (vysílaný 5.2.2011)

Prostředí: herna ŠD

Výchovný cíl: rozvoj intelektu, fantazie, tvořivosti

Pomůcky: papíry, fixy, pastelky, vodové/temperové barvy, štětce, kelímky na vodu

Kdo je hrdina? Co si žáci pod pojmem představují? Vychovatelka pustí daný díl. Klaun spolu s dětmi objasňuje kdo byl, je nebo se může stát hrdinou. Jedním stupněm k hrdinství je odvaha, která se dá trénovat. V každém z nás je schovaný malý hrdina.

„**Můj hrdina**“ – každý žák má za úkol nakreslit svého hrdinu, kdo je pro něj

hrdinou. Hrdiny si pak vyvěsí v herně.

PÁTRÁNÍ SVĚTLUŠKY LUCIE

Zábavná věda pro děti.

Vysíláno: středa (cca 13min)

Zvědavá světluška Lucie odpovídá na otázky proč a jak. Lucie názorně „ukazuje“ a vysvětluje: Jak uchovávat mléko?, Co je to ledovec?, Co je to zkamenělina?, Světla tvého města, Povídání o zubech, Hluk ve městě, Jak se dělá hedvábí? atd.

Aktivita: **Co se dělá s odpadky** (vysíláno 27. 4. 2011)

Prostředí: herna ŠD

Podle modelu učení E-U-R.

Výchovný cíl:

- žák popíše, vysvětlí, co jsou to odpadky
- dokáže říci, kam se odpadky odvázejí a co se s nimi děje
- umí roztřídit odpad z domácnosti

Pomůcky: tabule, křídly/flip-chart, fixy, pracovní listy, tužky

E – evokace

Vychovatelka se ptá žáků: „*Co se jim vybaví, když řekne slovo odpadky? Kam se odpadky dávají? Kde končí?*“ apod. Žáci říkají své názory a vychovatelka vše zapisuje na tabuli/flip-chart. Nic jim nediktuje ani neradí, snaží se je vést jen správným směrem.

U – uvědomění si

Vychovatelka pustí žákům vybraný díl se světluškou Lucií. Po zhlédnutí zodpoví případné dotazy (pokud bude žákům něco nejasného, něco nepochopili apod.). Na základě získaných informací, ze zhlédnutého pořadu, rozdá žákům

pracovní listy, do kterých doplní/spojí čarou, co se kam třídí (obrázky obalů/odpadků na jedné straně, kontejnery s nápisy: PLAST, PAPÍR, SKLO, OSTATNÍ na straně druhé). Dalším úkolem je napsat, co se vyrábí z recyklovaného hliníku? Po vyplnění úkolů rozdělí vychovatelka žáky do skupinek po třech až čtyřech. Ve skupinách mají za úkol vymyslet, k čemu by se daly znovu použít igelitové sáčky, kdyby se recyklovaly.

R – reflexe

Skupina prezentuje vyplněné úkoly i nápad na recyklaci sáčků. Případná diskuze o nápadech ostatních.

PLANETA YÓ

Moderované pásmo.

Vysíláno: pondělí až čtvrtek (trvání podle počtu pohádek)

„Vítejte na planetě YÓ, záhadné planetě schované kdesi mezi hvězdokupami a temnými mlhovinami, odkud pro vás mimozemšťan TýYó vysílá animované i hrané seriály, pohádky, soutěže a také plno informací o světě, na který se odtud – z hloubi vesmíru, můžeme podívat pěkně s nadhledem!“³⁰ Mimozemšťanovi pomáhá s uváděním Marie nebo Honza, dva mladí herci.

Aktivita: **Náměty** (každý díl)

Má mnoho společného s Kouzelnou školkou. Pořadem se mohou inspirovat vychovatelky ŠD i maminky s dětmi.

S HURVÍNKEM ZA LÉKAŘEM aneb to by se ti stát nemělo

Zábavný vzdělávací cyklus pro děti.

Vysíláno: pátek (cca 10min)

³⁰ Česká televize [online]. 2011 [cit. 2011-04-28]. Planeta YÓ. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10315711050-planeta-yo/211543117610001/>>

Oblíbená loutková postavička provází holky a kluky při návštěvě lékařů a nemocnice. Hurvínek, spolu s dětmi, podává dětem informace o nemocech, které je mohou potkat, jak a proč provádějí lékaři běžná vyšetření a také o tom, jak úrazům či nemocem předcházet. Př. témat: Nachlazení, Zlomenina, Zubní kaz, Angína, Krvácení, Vady řeči, Očkování atd.

„Tvůrci tohoto u nás ojedinělého cyklu vycházejí z přesvědčení, že i s dětmi je třeba jednat jako se svéprávnými bytostmi, které mají právo na srozumitelné informace o sobě, o svém těle, o tom, co a proč se s nimi ve zdravotnickém zařízení děje.“³¹

Aktivita: Povídání o jednotlivých nemocech/úrazech (všechny díly)

Vychovatelka si vybere téma o kterém by si s žáky chtěla povídat a najde si (na internetových stránkách České televize) k němu příslušný díl pořadu. Po shlédnutí zvoleného dílu si o zdravotním problému spolu s žáky povídá. Zda se už někdo z daným onemocněním setkal, jak se dá úrazu či nemoci předcházet, atp. Nakonec vychovatelka rozdělí žáky do třech až čtyřech (podle počtu dětí) skupinek s tím, že dostanou čas, aby si připravili tři (maximálně čtyři) živé obrazy (sousoší), jak k úrazu mohlo dojít. Poté se všechny skupinky prezentují.

ŠIKULOVÉ

Dětský zábavný pořad.

Vysíláno: čtvrtěk (cca 17min)

I malé ruce dokáží velké věci. Moderátoři Jana Zajacová a Ivo Marták učí děti hravými a názornými ukázkami vyrobit jednoduché hračky, dárky, pochoutky či dekorace. Děti si stříháním, lepením, modelováním, vyráběním, vybarvováním mohou vyzkoušet svoji šikovnost. V každém díle najdeme nejméně tři náměty a na všechny díly se můžeme podívat také na internetových stránkách České televize.

31 Česká televize [online]. 1996-2011 [cit. 2011-04-09]. Dostupné z WWW: <www.ceskatelevize.cz>

Aktivita: **Velikonoční výzdoba** (vysíláno 14.4.2011)

Prostředí: herna ŠD

Výchovný cíl: rozvoj znalostí, tvořivosti

Příprava na Velikonoce, tzv. Svátky jara. Jak se velikonoční svátky vlastně určují? Ví to někdo? Ne? Připadají vždy na neděli následující po prvním jarním úplňku. Pokud první jarní úplněk připadne na neděli, slaví se Velikonoce až další neděli. Pondělí velikonoční podle těchto pravidel může připadnout na den v rozmezí od 23. března do 26. dubna. Děti, jaké znáte velikonoční symboly/co k Velikonocům patří? ... Ano, správně: beránek, kuřátko, slepička, zajíček, vajíčko, pomlázka ... My se budeme zajímat nejprve o vajíčko – symbol nového života. V souvislosti s lidovou tradicí vznikl zvyk vejce malovat. A společně si pár vajíček namalujeme a ozdobíme trochu netradičním způsobem. Vyrobíme si i velikonoční ozdoby z chleba a stojánek na vajíčko.

„Netradiční kraslice“

Pomůcky: dle výběru kraslice

Rada: všechna vyfouknutá vajíčka se před nabarvením omyjí „jarovou“ vodou, aby se odmastila (lépe na nich drží barvy, lepidlo,...)

- Kraslice s motivem zvířecí srsti – černým fixem/tuší malují děti na vajíčko motiv srsti zvířat (zebra, žirafa, gepard).
- Barevná kraslice s perličkami – temperovými barvami si děti nabarví vajíčko, nechají uschnout a opatrně nalepují drobné perličky/korálky (volně nebo ornamenty).
- Barevná kraslice ozdobená lakem na nehty – nejlépe temperovými barvami děti natřou vajíčko, nechají uschnout a poté ho opuntíkují lakem na nehty (volně nebo ornamenty).
- Barevná kraslice s flitry – obarvené vajíčko olepují flitry (volně nebo ornamenty).
- Bílá kraslice s puntíky z děrovačky – na bílé vajíčko nalepují puntíky vytvořené

děrovačkou z barevného papíru.

► Bílá kraslice s proužky – na bílé vajíčko nalepují libovolně velmi tenké proužky barevných papírů.

„Velikonoční výzdoba z toustového chleba“

Pomůcky: bílý toustový chleba, formičky s velikonočními motivy (na perníčky), disperzní lepidlo, temperové/akrylové barvy, štětce, miska s vodou, špejle, barevné stužky na zavěšení

Postup: z plátku chleba žáci vykrojí různé tvary a špejlí udělají díрку na zavěšení. Chléb natrou lepidlem a nechají zaschnout, nejlépe přes noc, aby pořádně ztvrdnul. Poté jej nabarví podle své fantazie. Po zaschnutí temper provléknou stužku a zavěsí své ozdoby na větvičky.

Obrázek 2: Ptáček z toustového chleba

„Slepička – držák na kraslice“

Pomůcky: barevné čtvrtky, lepidlo, nůžky, obyčejné tužky, fixy nebo pastelky

Postup: barevný papír přehnou žáci napůl, podle šablony na něj obkreslí slepičku a vystříhnou ji. Vystřižený tvar slepí u zobáčku a vzadu u ocásku tak, aby vnitřní prostor zůstal volný. Červený papír přeloží a nakreslí na něj hřebínek, vole, vystříhnou je. Stejně tak vyrobí i křídla (z hnědého papíru). Obě části hřebínku a volátka nalepí na hlavu a krk slepičky. Křídla nalepí na boky tak, aby vytvářely plastický dojem (nalepí jen začátek křídla a konec). Po nalepení všech částí dokreslí fixy/pastelkami slepičce oči. Nakonec do hotové slepičky vloží kraslici.

Obrázek 3: Slepička

Další pořady:

Uvádím další pořady, které je možné využít, ale jsou určeny pro žáky staršího školního věku. Mohly by sloužit při vzdělávání ve škole, jako zpestření některé z vyučovacích hodin nebo k objasnění probírané látky. Navržené hodiny jsou pouze orientační.

CESTA DO VESMÍRU

Astronomie nejen pro děti.

Vysíláno: sobota (cca 5min)

Španělský dokumentární cyklus o vesmíru a astronomii. Dozvíme se např. o zatmění slunce/měsíce, vzniku kalendáře, obíhání a pohybech planet apod.

Možné využití: vlastivěda

JÁDRO

Mikroeseje o směřování současné vědy.

Vysíláno: pátek (cca 5min)

MUDr. František Koukolík, DrSc. vypráví o vědeckém světě, kde existuje něco nového, zajímavého, že to někam směřuje a také o tom, jaký to může mít smysl a dopady. Vyjadřuje osobní názor, je proto možné, že existují i opačné názory. Jedná se o jádro vědeckého poznávání, jež není ještě plně vyjádřeno v učebnicích, jelikož je v trvalém pohybu, střetech a změnách.

Možné využití: podle tématu zvoleného dílu

O ČEŠTINĚ

Zábavný vzdělávací pořad o češtině.

Vysíláno: sobota (cca 13min)

Pořadem provází moderátor Aleš Cibulka. Zajímavě zde vysvětluje, spolu s hosty a odborníky, o českém jazyce (např. o slovesech s příponou -ovat, fonémech, dvojhlaskách, zvukomalebných slovech, exotismech v jazyce,...). Na webových stránkách tohoto pořadu najdeme i „Opáčka“, kde si můžeme zopakovat jednotlivá témata (psaní z- a s- v předponách slov, osobní zájmena, zkratková slova a názvy,...) a ověřit si své znalosti krátkým „testíkem“.

Možné využití: český jazyk

TAJEMSTVÍ ZDRAVÉHO ŽIVOTA

Vzdělávací cyklus

Vysíláno: pondělí až pátek (cca 2min)

Dvouminutový pořad, ve kterém se moderátor Vladimír Kořen snaží s orientací mezi různými pohledy na zdravý životní styl a objasňuje jeho zásady. Například jaké kolují mýty o medu, zda se pití čaje a kávy počítá do pitného režimu, co zabíjí neurony, obsah vitamínů v ovoci a zelenině apod.

Možné využití: biologie

VZDUCHOPLAVEC KRÁČMERA

Vlastivědný cyklus pro mládež.

Vysíláno: úterý (cca 15min)

V pořadu s podnázvem „Po stopách pradědečka“ navštíví „vzduchoplavec“ v každém díle jeden z koutů České republiky a představí ho zábavným způsobem.

Možné využití: vlastivěda, zeměpis

ZPRÁVIČKY

Zpravodajský deník nejen pro děti.

Vysíláno: sobota (cca 14min)

Magazín v němž můžeme vidět důležité události vždy za posledních 7 dní, debatu zákonodárců školního věku v miniparlamentu či profesionály, jež vysvětlí, co obnáší, které povolání. Těšit se můžeme i na ukázky televizního zákulisí, rubriky o knížkách, sportech, internetu nebo zvířatech. Každý týden se můžeme zúčastnit soutěže.

Možné využití: občanská výchova

6 Závěr

V teoretické části bylo cílem vymezit televizi jako jedno z nejrozšířenějších masově komunikačních médií, tento cíl byl splněn. Uvedeny jsou také negativní vlivy televizního vysílání, které mohou působit na dětskou psychiku. Naproti tomu je popsáno, jak užívat televizi, aby nepůsobila jen nepříznivě.

V praktické části jsem položila otázky 18 vychovatelkám, abych se dozvěděla, zda mají přehled o pořadech České televize a jestli je využívají při výchově ve školních družinách. Na základě rozhovorů, ze kterých však nelze usuzovat žádné všeobecně platné závěry, lze říci, že znalost pořadů je nízká, a jejich využívání ve školních družinách je tak téměř nulové. Stěžejní zde byla vlastní analýza pořadů České televize, stručný popis a následné navržení činnosti, která je inspirována daným pořadem. Uvedla jsem aktivity, které mě samotnou napadly po shlédnutí určitého pořadu, čerpala jsem také ze znalostí a dovedností, které jsem získala při studiu na vysoké škole (např. model E-U-R). Vychovatelky s odpovídajícím vzděláním by neměly mít problém vybrat vhodný pořad a využít jej při své práci ve školní družině. Navržené aktivity mají sloužit pouze jako náměty/inspirace, je na každém, jak pořad a zejména jeho jednotlivé díly výchovně využije.

Poukázala jsem na možnosti využívání televizního vysílání ve výchově žáků a přispěla tak k rozvoji mediální výchovy v mimoškolních organizacích. Televizní pořady by se určitě neměly stát hlavní náplní volnočasových aktivit ve školních družinách, ale vychovatelky by o nich měly mít přehled a měly by žáky naučit vybírat si mezi nimi, motivovat je ke sledování přínosných pořadů a měly by s žáky společně pořady kriticky hodnotit.

7 Použitá literatura

- BIDDULPH, Steve. *Proč jsou šťastné děti šťastné*: [jak u dětí léčit uříkanost, plachost, vztek -: umění naslouchat dětem: malé děti a televize: umění být otcem]. Vyd. 2. Praha : Portál, 2000. s. 139. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-411-7.
- BLAŽEK, Bohuslav. *Tváří v tvář obrazovce*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. s. 199. Studie; Sv. 10. ISBN 80-85850-11-7.
- BURTON, G.; JIRÁK, J. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001. s. 391. Studium. ISBN 80-85947-67-6.
- ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. s. 655. ISBN 978-80-7367-273-7.
- ČESKÁ TELEVIZE [online]. 2011 [cit. 2011-04-28]. Planeta YÓ. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10315711050-planeta-yo/211543117610001/>>.
- ČESKÁ TELEVIZE [online]. 2011 [cit. 2011-04-28]. Bimbuli. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10319915438-bimbuli/>>.
- ČESKÁ TELEVIZE [online]. 2011 [cit. 2011-04-28]. Co chceme? - Centrum dětských a vzdělávacích pořadů. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/lide/vyvoj-programu-a-programovych-formatu/centrum-detskyh-a-vzdelavacich-poradu/co-chceme/>>.
- DEYL, D. *Když rodiče škodí*. Týden. 2007, XIV. ročník, 12. číslo, s. 30-36. ISSN 1210-9940.
- DRÁBEK, Pavel. *Historie televizního přenosu* [online]. 2005 [cit. 2011-03-28]. Dostupné z WWW: <www.paveldrabek.net>
- HÁJEK, Bedřich. *Televize a děti ve školní družině*. Informatorium : Časopis pro výchovu a vzdělání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD. Prosinec 2004, XI, 10, s. 14-15.

Dostupný také z WWW: <www.portal.cz/info>. ISSN 1210-7506.

- HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. s. 173. ISBN 80-7178-927-5.
- JIRÁK, J.; KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*: [stručný úvod do studia médií a mediální komunikace]. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. s. 207. ISBN 978-80-7367-287-4.
- KOHOUT, Karel. *Základy obecné pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského Praha, 2007. s. 152. ISBN 978-80-86723-38-9.
- LANDOVÁ, M.; ŠKALOUDOVÁ, M.; DOBAL, J. *Rozhlas, televize, škola - místa doteku : příručka pro učitele, žáky a studenty*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2003. s. 39. ISBN 80-211-0447-3.
- MANDER, Jerry. *Čtyři důvody pro zrušení televize*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 2000. s. 355. ISBN 80-7239-063-5.
- MIČIENKA, M.; JIRÁK, J. *Základy mediální výchovy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. s. 295. ISBN 978-80-7367-315-4.
- PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. s. 221. ISBN 978-80-7367-423-6.
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. [i.e. Vyd. 5.]. Praha: Portál, 2008. s. 322. ISBN 978-80-7367-416-8.
- ROGGE, Jan-Uwe. *Dětské strachy a úzkosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. s. 211. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-237-8.
- ŘÍČAN, P.; PITHARTOVÁ, D. *Krotíme obrazovku*: Jak vést děti k rozumnému užívání médií. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. s. 62. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-084-7.
- SAK, P.; MAREŠ, J. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. s. 290. ISBN 978-80-7367-230-0.

- STANOVSKÝ, V.; VLADISLAV, J. Strom pohádek. 3. upr. vyd. v Albatrosu, Vyd. 1. v Knižním klubu. Praha: Albatros: Knižní klub, 1999. s. 215. ISBN 80-00-00750-9.
- SUCHÝ, Adam. *Mediální zlo - mýty a realita : souvislost mezi sledováním televize a agresivitou u dětí*. Vyd. 1. V Praze: Triton, 2007. s. 168. Psyché; sv. 49. ISBN 978-80-7254-926-9.
- VAJNEROVÁ, Ivana. *Reklamní slogany jsou dětem bližší než Ladovy říkanky*. Psychologie Dnes. 9.9.2009, 15. ročník, 9. číslo, s. 50-53. ISSN 1212-9607.
- VERNER, P.; BEZCHLEBOVÁ, M.. *Mediální výchova: průřezové téma*. Vyd. 1. Úvaly: Albra; Praha: SPL - Práce, 2007. s. 106. ISBN 978-80-7361-042-5.
- VYSOKÁ, Dagmar. Dětské stránky [online]. 2010-3-11 [cit. 2011-04-28]. Hravý slon. Dostupné z WWW: <http://www.detskestranky.cz/clanek/1799-hravy_slon.htm>.

8 Přílohy

Seznam příloh

Příloha č. 1: Pohádka Ptačí odměna

Příloha č. 2: Otázky pro vychovatelky

Příloha č. 1: Pohádka Ptačí odměna

„V jedné vesničce žili stařeček se stařenkou. Děda měl rád malého ptáčka, kterého opatroval v kleci od úsvitu do setmění, a žil s ním v nejlepší shodě. Jednou však musel na pár dní z domu a přikázal babce, aby dala jeho miláčkovi pokaždé včas jíst i pít.

Stařena si však ptáčka ani nevšimla a hleděla si jen svého. Sušila ty dny zrní: Nasypala je do mísy a mísu postavila na slunce. Ptáčkovi ovšem nedala ani do zobáčku, takže hladověl i žíznil, až rozkloval klec, rozletěl se k míse se zrním a začal je zobat.

Jak to babka viděla, hrozně se rozzlobila, přetáhla opeřeného ubožáka holí a vyhodila ho z chaloupky. Když se však stařeček vrátil po čase domů, řekla mu, že ptáček uletěl bůhvíkam.

Děda po něm dlouho tesknil a nakonec se vydal svého malého přítele hledat. Prochodil světa kraj, a přece jen ho v tom nejhustším hvozdě nalezl. Marně ho ale zval znovu do chaloupky. Ptáček byl rád, že dědečka vidí, jenže vrátit se s ním nechtěl.

Zůstal tedy děda u něho nějaký čas na návštěvě, a když se měli rozloučit, postavil ptáček před něho dva košíky – jeden veliký, druhý maličký a lehký, aby si některý z nich vzal darem.

Stařeček ptáčkovi poděkoval a povídá: „Nedáš-li jinak, tak mi daruj ten malý.“

Dost dlouho se stařeček trmácel domů i s tím malým košíkem, a když ho se stařenkou otevřeli, byl plný zlata, stříbra i drahých kamenů!

Babce zasvítily oči lakotou: „Hlupáku jeden, proč sis nevzal ten větší koš. Ted' abych to napravila – honem mi pověz, kde ptáčka najdu!“

A tak se za ptáčkem vypravila i stařena. Sotva jej spatřila, spustila: „Drahý ptáčku, co jsem se tě nahledala! Dej mi honem dáreček za to, že tě mám tak ráda!“

Ptáček babku přivítal, jako by na její křivdu už zapomněl, a postavil i před ni oba košíky. Stařena chamtivě popadla větší z nich a rozběhla se, co jí nohy stačily, domů, ani nepoděkovala.

Jenže tentokrát se z toho většího košíku vyhrnuli na všechny strany hadi a štíři. Babka se dala na útěk, jako by jí za patami hořelo, a běží a běží nejspíš dodnes.³²

32 STANOVSKÝ, V. - VLADISLAV, J. *Strom pohádek*. 3. upr. vyd. v Albatrosu, Vyd. 1. v Knižním klubu. Praha: Albatros: Knižní klub, 1999. s. 215. ISBN 80-00-00750-9. s. 128-129

Příloha č. 2: Otázky pro vychovatelky

1. Znáte pořady určené dětem a žákům, které vysílá Česká televize? Jaké konkrétně?
2. Inspirujete se/využíváte některý z pořadů při výchově žáků ve školní družině?
3. Pokud ANO, uveďte jaký a aktivitu, kterou jste na základě pořadu s žáky vyzkoušela?
4. Pokud NE, proč?